

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
ODDELEK ZA SLOVENISTIKO

URŠA GLUŠČIČ

**Glasoslovna analiza govornega nastopa slovenskega
politika na kongresu stranke (na primeru K. E.)**

Diplomsko delo

Mentor: izr. prof. dr. Hotimir Tivadar

Univerzitetni študijski program
prve stopnje: Slovenistika

Ljubljana, 2015

Izvleček

Glasoslovna analiza govornega nastopa slovenskega politika na kongresu stranke (na primeru K. E.)

V diplomskem delu sem se osredotočila na glasoslovno analizo govora politika K. E. na osmem kongresu stranke DeSUS. S slušnim zaznavanjem in uporabo računalniških programov Praat in Audacity sem ugotovila, da govorec od knjižne izgovorjave besed odstopa predvsem z izgovorom samoglasnikov, saj so v analiziranem delu govora prisotne različne oblike vokalne redukcije ali samoglasniškega upada, in sicer: ukanje, delna redukcija samoglasnika v polglasnik, popolna redukcija samoglasnika in onemitev zvočnika j ter premena samoglasnika a s samoglasnikoma e in o. Veliko manj odstopanja od knjižne izgovorjave zasledimo pri govorčevi izgovorjavi soglasnikov. Na tem mestu bi izpostavila neknjižni izgovor predloga v, saj ga govorec večinoma izgovarja kot zobnoustnični [və]. Glasoslovni analizi sem dodala analizo govora s stališča nekaterih parametrov besedilne fonetike.

Ključne besede: slovenski jezik, govorni jezik, glasoslovna analiza, vokalna redukcija, parametri besedilne fonetike.

Abstract

A Phonetic Analysis of a Speech Performance by a Slovenian Politician at a Party Congress (the case of K. E.)

In my diploma thesis I focus on the phonetic analysis of K. E.'s speech at the eighth congress of the DeSUS party. With the use of auditory perception and the computer program Praat and Audacity I have established that the speaker deviates from the standard pronunciation of words mostly in the use of vowels, since the analysed section of the speech contains various forms of vowel reduction, namely: the so-called "ukanje", partial vowel reduction to a semivowel, full reduction of the vowel and voiced consonant j, and the alternation of the vowel a with the vowels e and o. I have observed a much lower degree of deviation from the standard pronunciation in the speaker's pronunciation of consonants. Here I would like to stress the nonstandard pronunciation of the preposition v, since the speaker mostly pronounces it as the labiodental [və]. A speech analysis from the standpoint of some parameters of text phonetics has been added to the phonetic analysis.

Keywords: Slovene language, spoken language, phonetics analysis, vowel reduction, text phonetics parameters.

KAZALO VSEBINE

1	Uvod.....	- 1 -
2	Osnovne skupine fonemov v slovenskem knjižnem jeziku	- 1 -
2.1	Samoglasniki	- 2 -
2.2	Soglasniki	- 2 -
2.2.1	Zvočniki	- 3 -
2.2.1.1	Fonemske različice (varianete) zvočnikov	- 3 -
2.2.2	Nezvočniki	- 6 -
2.2.2.1	Premene nezvočnikov po zvenečnosti	- 6 -
3	Naglas.....	- 7 -
4	Javni govor	- 8 -
4.1	Javni govor slovenskih politikov	- 9 -
5	Predstavitev analiziranega govorca	- 10 -
6	Analiza govora K. E. na kongresu stranke	- 11 -
6.1	Fonetična transkripcija govora	- 11 -
6.2	Vokalna redukcija ali samoglasniški upad	- 13 -
6.2.1	Ukanje	- 13 -
6.2.2	Delna redukcija samoglasnika v polglasnik.....	- 14 -
6.2.3	Popolna redukcija samoglasnika in onemitev zvočnika j	- 15 -
6.2.4	Premena samoglasnika a s samoglasnikoma e in o.....	- 15 -
6.3	Izgovor fonemskih različic (variant) zvočnikov in zvočnika j.....	- 15 -
6.4	Motnja pri izreki zvočnika r	- 16 -
6.5	Izgovor zvenečih in nezvenečih nezvočnikov	- 17 -
6.6	Naglaševanje besed.....	- 18 -
6.7	Poudarki besed.....	- 18 -
6.8	Premori	- 19 -
6.9	Hitrost govora	- 20 -
7	Anketiranje	- 21 -
7.1	Analiza ankete	- 22 -
7.2	Komentar rezultatov ankete.....	- 27 -
8	Sklep.....	- 28 -
	POVZETEK	- 31 -
	VIRI IN LITERATURA	- 32 -

KAZALO GRAFIKONOV

Grafikon 1 (anketiranje): Ali bi K. E. označili za dobrega govorca?.....	- 22 -
Grafikon 2 (anketiranje): Kaj v govoru K. E. najprej opazite?	- 22 -
Grafikon 3 (anketiranje): Kakšna se vam zdi govorceva hitrost govora?	- 23 -
Grafikon 4 (anketiranje): Kako bi označili barvo glasu govorca?.....	- 24 -
Grafikon 5 (anketiranje): Kakšni se vam zdijo govorcevi poudarki besed?.....	- 24 -
Grafikon 6 (anketiranje): Opazite redukcijo samoglasnikov v besedah?	- 25 -
Grafikon 7 (anketiranje): Kakšen se vam zdi govorev register?	- 26 -
Grafikon 8 (anketiranje): Ali se vam zdi register ustrezen za moškega govorca?	- 26 -
Grafikon 9 (anketiranje): Ali je govor politika K. E. razumljiv?	- 27 -

1 Uvod

V diplomskem delu bom analizirala govor slovenskega politika K. E. na osmem kongresu stranke DeSUS, ki je potekal 21. oktobra 2011 na Bledu, pri čemer se bom omejila na 6:34 minut od celotnih 12:24 minut posnetka. Gradivo za analizo sem pridobila preko spletne strani YouTube, za prenos gradiva pa sem uporabila program Free youtube download. Na začetku diplomskega dela bom predstavila osnovne skupine fonemov in njihove različice oz. variante v slovenskem jeziku, osredotočila pa se bom zlasti na njihovo knjižno izgovorjavo. Foneme bom predstavila na podlagi pravil, ki so kodificirana v *Slovenskem pravopisu* 2001, Toporišičeve *Slovenske slovnice* in strokovne literature. V nadaljevanju bom nekaj povedi namenila temi javnega govora, pri čemer bom predstavila tudi nekatere značilnosti javnega govora slovenskih politikov. Sledi kratka predstavitev govorničevega življenja in dela. Glasoslovno analizo izbranega dela govora bom izvedla s slušnim zaznavanjem in uporabo računalniških programov Praat in Audacity. Naglasni fonetični transkripciji govora sledi glasoslovna analiza, pri kateri bom poudarila predvsem govorničeve odstopne od knjižne izgovorjave fonemov in različne tipe vokalne redukcije oz. samoglasniškega upada, ki jih lahko označimo kot eno od značilnosti govora omenjenega govornika. Prav tako je govorničeva motnja pri izreki glasu r postala neke vrste prepoznavni znak govornika, saj je v njegovem govoru pogosta in izrazita, zato se bom pri analizi govora posvetila tudi njej. Sledi analiza izbranega dela govora s stališča nekaterih parametrov besedilne fonetike. Osredotočila se bom na govorničeve poudarke besed, premore in hitrost govora. Diplomsko delo bom zaključila z rezultati ankete, ki je bila izvedena v obdobju junij–julij 2015. Z izvedbo ankete sem želela pridobiti pogled na slovenskega politika K. E. kot govornika s strani predstavnikov mlajše in starejše generacije ljudi.

2 Osnovne skupine fonemov v slovenskem knjižnem jeziku

Fonem velja za najmanjšo pomenskorazločevalno enoto jezika. Ni nosilec lastnega pomena, vpliva pa na pomen besede, saj je znanih veliko primerov, ko se dve pomensko popolnoma različni besedi razlikujeta le v enem fonemu (prim.: biti – piti, koleno – poleno, lisa – lipa). Foneme zapisujemo v poševnih oklepajih /v/, glasove pa v oglatih oklepajih [v].¹ Slovenski knjižni jezik ima 29 fonemov, od tega 8 samoglasnikov ali vokalov (i, e, ε, ə, a, ɔ, o, u) in 21

¹ Povzeto po študijskem gradivu pri predmetu Fonetika in fonologija slovenskega knjižnega jezika 2011.

soglasnikov ali konzonantov, ki se delijo na zvočnike ali sonante (m, l, n, r, j, v) in nezvočnike ali nesonante (p, t, k, b, d, g, f, s, š, h, z, ž, c, č, dž).

Ker ima slovenska abeceda le 25 črk, foneme zlasti v jezikoslovju zapisujemo s posebnimi črkami ali posebnimi ločevalnimi znamenji nad črkami (Žagar 2010: 25).

Ko pride do konkretne uresničitve fonema v govoru, ga imenujemo glas. Večino glasov tvorimo s posebnim oblikovanjem govorne cevi, ki jo dosegamo s približevanjem ali oddaljevanjem spodnje izgovorne ploskve k zgornji, redkeje tudi obratno. Glede na oddaljenost obeh izgovornih ploskev govorimo o različni odprtostni stopnji govorne cevi, posledica katere so tri velike skupine glasov: samoglasniki z največjo odprtostno stopnjo, zvočniki s srednjo in nezvočniki z najmanjšo (Toporišič 2000: 45).

2.1 Samoglasniki

»Samoglasniki se tvorbeno med seboj ločijo po tem, kako je oblikovana govorna cev, tj. kakšna je njena odzvočnost. Pri naših knjižnih samoglasnikih ji obliko določa predvsem jezik ob zaprtem vходу v nosno votlino (zato so naši samoglasniki vsi ustni).« (Toporišič 2000: 46)

Slovenske samoglasniške foneme po samoglasniškem trikotniku (Toporišič 2000: 48) glede na dvig jezične ploskve pri izgovoru in tonskosti delimo na visoke in razpršene (i, u), sredinske (e, ε, ə, ɔ, o) in nizke (a). Glede na to, kateremu delu neba se jezična ploskev pri izgovoru najbolj približa, pa jih delimo na sprednje (i, e, ε) in nesprednje, ki se dalje delijo na srednje (ə, a) in zadnje (u, o, ɔ) (SP 2001: 69).

	sprednji	nesprednji		
		srednji	zadnji	
visoki	i		u	nesredinski
sredinski	e ε	ə	ɔ o	
nizki		a		nesredinski

2.2 Soglasniki

Pri izgovoru slovenskih soglasnikov je prisotno manjše ali večje oviranje zračnega toka v ustni ali nosni votlini. Na podlagi tega se soglasniki delijo na zvočnike, ki jih izgovarjamo z

malo oviranim pretokom zraka na izgovornih mestih, in nezvočnike, pri katerih je pri izgovoru prisotno močno oviranje zračnega toka v ustni votlini (Žagar 2010: 30–31).

2.2.1 Zvočniki

Glede na mesto izgovora Toporišič (2000: 74) zvočnike deli na ustnične (m, v), zobnovenčne (n, l, r) in nebne (j). Po mestu ožine pa so deljeni na nosne (m, n) in ustne, ki se delijo na drsne (v, j) in jezične (l, r). Jezični se dalje delijo na nepretrgane (l) in pretrgane (r).

po mestu ožine	nosni	ustni		
		drsni	jezični	
			nepretrgani	pretrgani
ustnični	m	v		
zobnovenčni	n		l	r
nebni		j		

Če se osredotočimo na Toporišičevo delitev zvočnikov s stališča mesta izgovora, njegova delitev ni popolnoma ustrezna. Pri izgovoru m in v sta namreč položaja ustnic in zob različna, zato skupna oznaka ustnični zvočnik potrebuje dopolnilo. Toporišič (2000: 74) namreč tudi sam navaja, da nosni zvočnik m izgovarjamo z zaporo obeh ustnic, zračni tok pa usmerimo skozi nosno votlino, medtem ko se pri izgovoru zvočnika v zrak rahlo drgne v pripori med robom zgornjih sekalcev in med spodnjo ustnico. Prav tako je vprašljiva Toporišičeva uvrstitev zvočnika j, saj pri izgovoru pomembno vlogo nosi jezik. Zvočnik j med drsnike uvršča tudi Matej Šekli (2014: 18–19), vendar dodaja, da gre za zveneči zatrdonebni zvočnik, ki se izgovarja med trdim in mehkim nebom. Šekli (2014: 19) zvočnik m uvršča med nosne zveneče ustnične zapornike, zvočnik v pa med zveneče zobnoustnične drsnike.

Na tem mestu bi bilo ustrežneje m uvrstiti med ustnoustnične soglasnike, v med zobnoustnične soglasnike, j pa med nebnojezičnike.

2.2.1.1 Fonemske različice (variante) zvočnikov

»Fonem /v/ je najbolj varianten in normativno (pravorečno) težaven fonem v govornem knjižnem jeziku, zaradi njegovih mnogih variant pa je (bila) vprašljiva tudi fonološka razvrstitev posameznih variant in fonema v celoti.« (Tivadar 1999: 341)

fonem /v/	varianta	zglede
[v]	zobnoustnični v	[véter], [vás]
[v̥]	dvoglasniški v̥	[áuto], [kríu], [bi uzelá],

		[pôũizdéløk]
[w]	ustničnoustnični zveneči w	[wzétí], [bárw]
[ʌ]	ustničnoustnični nezveneči ʌ	[predʌsèm]

Zobnoustnični [v] izgovarjamo le v položaju pred samoglasniki iste besede (prim. [véter]). Knjižni izgovor (SP 2001: 73) dvoglasniškega [ũ] kot fonemske različice fonema /v/ je v položaju za samoglasnikom in hkrati pred soglasnikom ali na koncu besede (prim. [áũto], [kríũ]) ter v besednih zvezah, kjer se prva beseda zaključí na soglasnik, drugo besedo pa začénja zvočnik v, ki mu sledi soglasnik (prim. [bi ũzéla]). Tak [ũ] izgovarjamo tudi na koncu prve sestavine zloženke, če se njena druga sestavina začénja s samoglasnikom (prim.: [pôũizdéløk]). Ustničnoustnični zveneči [w] se izgovarja pred zvenečimi soglasniki (prim. [wzétí]) in na koncu besede v položaju za zvočnikom (prim. [bárw]), nezveneči [ʌ] pa pred nezvenečimi soglasniki (prim. [predʌsèm]).

Problem ostaja izgovor predloga v, saj je pri izgovoru pri nekaterih govorcih še vedno pogosta izgovorjava [və] namesto predpisane izgovorjave z u-jevskimi glasovi [u/w/ʌ], na kar so večkrat kritično opozorili tako strokovnjaki kot tudi nestrokovnjaki (Tivadar 1999: 348). Standardni u-jevski izgovor [u] velja za izgovor srednjega, severnega in zahodnega dela Slovenije, prevladujoč pa je tudi pri besednih zvezah v spontanem govoru. Hiperkorekcija [v] se pojavlja v izgovoru vzhodnega dela Slovenije (Tivadar 2013: 275). V *Slovenskem pravopisu* (SP 2001: 74) je izgovor predloga v kodificiran glede na njegov položaj s pravilom: »Pred samoglasniki se predlog v, če se ne veže na končni samoglasnik prejšnje besede, izgovarja kot w ali u (odvisno od hitrosti govora, v pesništvu pa tudi od ritma): v igri [wígri/uígri], vendar je v igri [jeũígri].«

»Pri predlogu /v/ moramo omeniti tako SP 1962 kot tudi edino slovensko pravorečje Mirka Rupla (1946: 37): zobnoustnični [v] se govori pred samoglasniki, prav tako tudi pred l in r ([vusta], [vlesu, vroki]), pred soglasniki pa kratek [u] ali dvoglasniški [l] ([grem u šolo; tja l) šolo]). Primere, kot so [vg hiši, vg vas, vg šolo], Rupel označi za „napačne in zelo grde“. Ne le, da je proti vgkanju, je tudi proti bkanju ([b] tebi) in sgkanju oz. zgkanju ([zg] Slovenijo).« (Rupel v Tivadar 2013: 275–276)

Pogosto prihaja tudi do težav pri izgovoru fonema /v/ v položaju na začetku besede pred likvidoma /r/ in /l/: [vlada, vreme] – [włada/ulada, wreme/ureme]. V knjižnem jeziku se za ta primer uveljavlja izgovorjava zobnoustnične variante, ki pa ni kodificirana v *Slovenskem pravopisu* 1994, kjer je predpisana zgolj izgovorjava ustničnoustničnega zvenečega [w] (Tivadar 1999: 341, 347). Prav tako je v *Slovenskem pravopisu* 2001 kodificirano pravilo, da se pred korenskima r ali l izgovarja navadno le ustničnoustnični zveneči w [wrána, włák] (SP

2001 74). Tivadar za ta primer kot ustrezno pravorečno rešitev problema predlaga dopustitev dvojnice, torej [w] oz. [v] (Tivadar 1999: 347).

»Slovenski pravopis 1962 je pred *l*, *lj* in *r* še dopuščal zobnoustnično izgovarjavo, se pravi [vl-, vlj-, vr-], šele po prvi izdaji Toporišičeve *Slovenske slovnice* (1976) in *Načrta pravil za novi slovenski pravopis* (1981) pa se je uveljavil ujevski izogovor tudi pred /l/ in /r/ v vzglasju. Vender realne novejšje raziskave in ankete dokazujejo drugačno (živo) normo (Gošte 2012, Tivadar 1999) — problem zložnega [u-] v teh primerih so zaznale že ankete RTV Slovenije v 90-ih letih 20. stoletja (ankete RTV so *ul-* oz. *ur-* označile za 2. najpogostejšo napako, temu pritrjuje tudi praksa na nenacionalnih radiih v 3. tisočletju; glej Tivadar 1999, Gošte 2012). Proti tej ujevski odločitvi pa govori raba (še posebej npr. pri imenih [v]ladimir, nikoli [u/w]ladimir), prav tako pa pride pri teh predjezičniških korenskih u-jevskih variantah do fonoloških nasprotij *vran* ('vrsta ptiča') - *uran* ('radioaktivna ruda'), kar pa je značilnost fonemov in ne variant fonemov (Tivadar 1999). Pri izgovoru fonema /v/ v tem glasovnem okolju tako lahko zagovarjamo le variantni izgovor [wl-/vl-, wr-/vr-], nikakor pa ne zložne (zaznamovane) u-jevske variante.« (Tivadar, Gošte v Tivadar 2013)

fonem /l/	varianta	zgled
[l]	zobnovenčni l	[Lúka], [lúč], [lína]
[l']	mehčani l'	[pól'ski], [pól']
[ɥ]	dvoglasniški ɥ	[bráɥ], [m්රzəɥ], [kôɥ]

Izgovor mehčanega [l'] je omejen na položaj pred j, kadar ta stoji na koncu besede (prim. [pól']) ali pa mu sledi soglasnik (prim. [pól'ski]); v tem primeru mu pred samoglasnikom ustreza glasovni sklop lj. Dvoglasniški [ɥ] kot fonemsko varianta fonema /l/ izgovarjamo vedno v obliki za moški spol ednine deležnika na -l (prim. [bráɥ]) in pridevnika ali samostalnika na polglasnik, ki mu sledi l (prim. [m්රzəɥ], [kôɥ]) (SP 2001: 74–75).

fonem /n/	varianta	zgled
[n]	zobnovenčni n	[Nástja], [sín]
[ŋ]	mehkonebnojezični (mehkonebni) ŋ	[Blánka], [ánjel]
[n']	mehčani n'	[kôn'], [kôn'ski]

Mehkonebni [ŋ] izgovarjamo, kadar ta stoji pred mehkonebnimi nezvočniki k, g in h (prim. [Blánka], [ánjel]), mehčani [n'] pa v položaju pred j, če ta stoji na koncu besede (prim. [kôn']) ali pred soglasnikom (prim. [kôn'ski]); v tem primeru mu pred samoglasnikom ustreza glasovni sklop nj. V vseh ostalih položajih se fonem /n/ izgovarja kot zobnovenčni n (SP 2001: 73, 75).

fonem /m/	varianta	zgled
[m]	ustničnoustnični (dvoustnični) m	[mísliti], [máma]
[ɱ]	zobnoustnični ɱ	[simfoníja], [semj vídel]

Kot fonemsko različico fonema /m/ moramo izpostaviti zobnoustnični [ɱ], ki ga izgovarjamo v položaju pred zvočnikom v (prim. [semj vídel]) in nezvenečim nezvočnikom f (prim. [simfoníja]). V vseh ostalih položajih pa je izgovorjen ustničnoustnični (dvoustnični) m (SP 2001: 73).

2.2.2 Nezvočniki

»Nezvočniki se izgovarjajo z močnim oviranjem zračnega toka v ustni votlini: pri zapornikih (p – b, t – d, k – g) je na začetku popolna prekinitve zračnega toka, pri pripornikih (f, s – z, š – ž, h), se jezik samo približa nebu, zlitniki (c, č – dž) so najprej zaprti, nato odprti.« (Žagar 2010: 31)

Nezvočnike Toporišič (2000: 82) glede na mesto tvorbe deli na ustnične (p – b, f), zobne (sičniki t – d, s – z, c), zadlesnične (šumevci š – ž, č – dž) in mehkonobne (k – g, h). Po načinu tvorbe so deljeni na zvoneče (b, d, z, ž, dž, g) in nezvoneče (p, t, s, š, č, k, f, c, h). Tretja delitev nezvočnikov pa je na zapornike (p – b, t – d, k – g), pripornike (f, s – z, š – ž, h) in zlitnike (c, č – dž).

po mestu tvorbe	ustnični		zobni		zadlesnični		mehkonobni	
	nzv	zv	nzv	zv	nzv	zv	nzv	zv
zaporniki	p	b	t	d			k	g
priporniki	f		s	z	š	ž	h	
zlitniki			c		č	dž		
			sičniki		šumevci			

2.2.2.1 Premene nezvočnikov po zvonečnosti

»Nezvoneči nezvočniki se rabijo veliko pogosteje kot zvoneči (za primer vzemimo t in d): nezvoneče izgovarjamo ne le pred samoglasniki in zvočniki iste besede (satu, satje), ampak tudi na koncu besede, in sicer pred premorom (sat, sad) ali pa pred drugo besede, ki se začneja s samoglasnikom, zvočnikom ali nezvenečim nezvočnikom: sat/sad ostane, sat/sad je, sat/sad pade.« (Toporišič 2000: 83)

V govoru velja pravilo (SP 2001: 77), da pred nezvenečim nezvočnikom izgovarjamo le nezvoneči nezvočnik (prim.: moški, peš pojdi – težki, brž pojdi [môški, péš pójdi – tēški, bàrš

pójdí]), pred zvenečim pa samo zveneči (prim.: izvršba, peš dohiti – tožba, brž dohiti [izvèržba, péž dohíti tôžba, bèrž dohíti]).

V govoru pravi predlogi veljajo za del besede, pred katero stojijo, zato se v tem primeru njihovi končni zveneči nezvočniki v predložni zvezi izgovarjajo, kakor da bi stali sredi besede (prim.: od orača, odorati; od jutra, odjezditi [od orača, odoráti; od jútra, odjézditi]) (SP 2001: 77).

3 Naglas

»V slovenskem knjižnem jeziku se naglašuje na dva načina, jakostno in tonemsko. Jakostno naglašeni samoglasniki so izgovorjeni z večjo močjo kakor nenaglašeni. Navadno so tudi tonsko višji, vendar to zanje ni razločevalna lastnost. Tonemsko naglašeni samoglasniki so izgovorjeni v sicer enakem glasovnem okolju enkrat višje (t. i. cirkumfektirani), enkrat nižje (t. i. akutirani); v starem izrazju so prvi padajoči, drugi rastoči.« (Toporišič 2000: 63)

Naglas je značilnost besede oz. predslonske zveze, katerega najosnovnejša vloga je, da posamezne zloge povezuje v besedo. Pri enozložnih besedah naglas loči posamezne vrste besed, npr. samostalniki od predloga (prim.: pòd – pod), prislov od predloga (prim.: čéz – čez) ... V neknjižnem pogovornem jeziku naglas kazalni zaimék ta, kadar je v položaju ob pridevniku, ločuje od členka (prim.: tá – ta mláda), nakazuje pa lahko tudi sprotno besedno zvezo od stalne besedne zveze (prim.: dóber dán – dober dán). Pri večzložnih besedah je razločevalno tudi samo mesto naglasa. Vloga cirkumfleksa in akuta pri tonemskem govoru je zlasti oblikorazločevalna, včasih pa določata tudi različne pomene besede (prim.: pót 'cesta' – pôt 'znoj'). Zlogi pred naglasom se imenujejo prednaglasni oz. pretonični, zlogi po naglasu ponaglasni oz. posttonični, pri besedah, ki imajo več naglasov, pa so prisotni tudi mednaglasni oz. intertonični zlogi (Toporišič 2000: 64).

V slovenskem jeziku ni preprostega pravila, ki bi velevalo, kateri zlog besede naj naglasimo, saj je pri nas mesto naglasa tako rekoč določeno za vsako besedo posebej. Toporišič v *Slovenski slovnici* navaja pravila, ki olajšujejo obvladovanje naglasnega mesta (Toporišič 2000: 66–71).

4 Javni govor

V preteklih zgodovinskih obdobjih je javno govorništvo veljalo za umetnost. Zahtevalo je usvojitev pravil retorike in upoštevanje različnih načinov retoričnega nastopanja. Toda že stari Rimljani so bili mnenja, da se dober govorec ne rodi, ampak naredi (Jernejčič 2012: 23–24). Škarić (2003: 20–24, 51–57) v svojem delu *Temeljci suvremenoga govorništva* pravi, da dober govorec to postane z izobraževanjem in govorniško prakso. Meni, da je za uspešen javni govorni nastop potrebna ustrezna priprava. Prva faza, ki vodi k uspešnemu govornemu nastopu, je dobro sestavljen govor, ki vsebuje uvod, jedro in zaključek. Govorec mora zelo dobro premisliti o temah, ki jih bo vključil v svoj govor, se o njih izobraziti in si ustvariti lastno mnenje, ki ga bo posredoval poslušalcem. Pretirana uporaba strokovnih besed in terminov ni priporočljiva, saj lahko povzročijo nerazumljivost govora. V primeru, da jih govorec želi vključiti v svoj govor, mora poslušalcem povedati tudi njihovo definicijo. Prav tako ni priporočljiva uporaba slengizmov in nižjepogovornih besed.

Javni govori se razlikujejo tudi glede na situacijo, v kateri govorec nastopi. Kadar govorec ni pripravljen na govorni nastop, bo v govoru možna pojavitev mašil, daljših premorov, nejasnih poudarkov besed itd., saj se v takšni situaciji govorec navadno bolj osredotoča na vsebino kot pa na jezikovno podobo govora, kar pa lahko povzroči nerazumljivost govora s strani naslovnikov. Prav tako se v takšnem govoru lahko pojavijo elementi dialekta, katerega predstavnik je govorec. V nasprotnem primeru, ko je govorec pripravljen na javni govorni nastop, pa se bolj kot na vsebino osredotoča na poudarke informacij, s katerimi želi vplivati na naslovnike, intonacijo, jakost govora itd. V takšnem primeru govorniki že predhodno pripravijo govor in ga navadno skušajo naslovnikom posredovati v govorjenem knjižnem jeziku.

Tivadar glede na navezanost in pisno predlogo navaja pet osnovnih načinov (stopenj) uresničitve knjižnega jezika, pri čemer vsak zahteva določeno znanje knjižne norme in govornih spretnosti:

- *Branje* (1) in *polbranje* (2), ki zahtevata mehanično poznavanje pravorečja.
- *Zapis besedila po opornih točkah* (3) in *prosto govorjeno brez zapisa, a z miselno pripravo* (4), ki zahtevata aktivno usvojitev pravorečne norme.
- *Popolnoma prosto govorjenje* (5), ki zahteva avtomatizirano znanje pravorečne norme (Tivadar 2004: 444).

4.1 Javni govor slovenskih politikov

»Nosilci politični funkcij v različnih govornih položajih uporabljajo različne jezikovne strategije. Te so seveda odvisne od mnogih dejavnikov – vsebine razprave, aktualnosti in problematičnosti obravnavanih vprašanj, retoričnih in nasploh vedenjskih značilnosti posameznega govorca, stopnje javnosti dogodka, ki jo v največji meri omogočajo množični mediji in še marsičesa.« (Hribar 2009: 858–859)

V slovenskem prostoru se nosilci političnih funkcij kot govorniki razlikujejo. Glede na to, da se pojavljajo v javnosti, kjer nagovarjajo državljane, nastopajo na kongresih političnih strank in sejah državnega zbora, je tudi govor postal neke vrste prepoznavni znak slovenskih politikov. Nekateri slovenski politiki v vseh govornih položajih skušajo govor čim bolj približati govorjenemu slovenskemu knjižnemu jeziku, medtem ko so določeni posamezniki prepoznavni po narečni obarvanosti govora, ki je njihova stalnica ne glede na govorni položaj. Prav dialekt, katerega predstavnik je nosilec politične funkcije, pa poleg težje razumljivosti govora lahko povzroči tudi negativno konotacijo na govorca s strani naslovnikov. Nasprotno pa narečna obarvanost govora zlasti na naslovnike iz iste narečne skupine lahko vpliva tudi pozitivno, kar bomo dokazali v nadaljevanju diplomskega dela. Zanimivo je dejstvo, da so nosilci političnih funkcij, pri katerih je v govoru močno prisoten dialekt, prav zaradi tega prepoznavni, saj se s takšnim govorom v javnosti predstavljajo od začetka svoje politične kariere in ta dialekt tudi poudarjajo. Ana Nuša Knežević zagovarja rabo dialekta v zasebnem govoru, do njegove rabe v formalnih govornih položajih pa je kritična: »Do svojega zvočnega jezika naj bi se obnašali odgovorno, saj to je odnos do naše zgodovine, naše identitete, izročil in do predaje naprej. Skrb za lep, zdrav in pravilen zvočni jezik je dolžnost vseh nas, ki ga uporabljamo. V uradnem, formalnem jeziku ne uporabljamo narečij. Ob neformalnih druženjih pa je dialekt, ki je del nas, naše identitete, ki ga ne uporabljamo na silo in ni afektiran in preveč naglaševan (pod pogojem, da nas tudi drugi razumejo), vedno dobrodošel kot osvežitev, kot začimba v jedi, kot del nas, naše osebnosti, lahko celo kaj doda k našemu šarmu ali vsaj k naši prepoznavnosti.« (Knežević 2002: 117) Milan Dolgan v svojem delu *Govorno ustvarjanje* meni, da je za govorništvo na splošno značilen knjižni jezik ali zborna izreka, saj govorec nastopa pred javnostjo in tematika govora ni zasebna, temveč družbena. Prav tako ni domišljjsko svobodna, temveč idejna (Dolgan 1996: 46).

Pri t. i. političnem govoru ni pomembna le vsebina, temveč tudi, na kakšen način je vsebina posredovana naslovnikom. Nosilci političnih funkcij velik poudarek v govoru namenjajo poudarkom tistih besed, s katerimi želijo vplivati na naslovnike. Andreja Jernejčič meni, da je poslušanje zanimivejše, če zna govorec poudarjati smiselne besede in jim s tem dati večjo težo. Pri poudarjanju se govorec lahko tudi ustavi in naredi premor, saj s tem ustvari napeto

ozračje ali nakaže kaj pomembnega (Jernejčič 2012: 95). Pomembna pa je tudi hitrost govora, saj prehitra hitrost govora lahko povzroči nejasnost in poslušalcem onemogoči, da bi si vsebino govora zapomnili. Hkrati daje vtis razburjenosti ali živčnosti, prepočasen govor pa vtis premajhne zavzetosti ali prevelike preudarnosti (Jernejčič 2012: 103).

5 Predstavitev analiziranega govorca

K. (V.) E., slovenski politik in diplomirani pravnik, se je rodil v Belgiji, kjer je živel do dvanajstega leta, nato pa prišel v Slovenijo. Po končani osnovni šoli je šolanje nadaljeval na Gimnaziji Kranj in kasneje na Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani.²

Prvo politično funkcijo je prevzel leta 1990, ko je postal član Izvršnega sveta Skupščine občine Kranj in sekretar za občo upravo. Tega leta ni bil član nobene stranke, saj je to prvič postal leta 1993, ko je vstopil v SKD. Med letoma 1995 in 2000 je opravljal funkcijo direktorja strokovne službe v Uradu varuha človekovih pravic Republike Slovenije ter vodje kabineta varuha človekovih pravic. Funkcijo državnega sekretarja za pravosodno upravo na Ministrstvu za pravosodje je prevzel leta 2001 in jo opravljal do leta 2004. Po razpadu stranke SLS+SKD je ostal član SLS-a, kjer ga je občinski odbor SLS predlagal za evropskega poslanca, a ga centrala ni podprla. Zaradi neuresničenih ambicij je stranko zapustil in se maja 2004 pridružil stranki LDS. Stranko je zelo kmalu zapustil in se še istega leta na povabilo takratnega predsednika Antona Rousa pridružil stranki DeSUS, kjer je za omenjeno stranko jeseni leta 2004 kandidiral v kranjskem volilnem okraju, leta 2005 pa postal njen predsednik (Trampuš 2010).³

Leta 2004 je prevzel funkcijo ministra za obrambo Republike Slovenije in jo opravljal do konca rednega mandata leta 2008. V tem obdobju je med drugim predsedoval vrhu ministrov zveze Nato (Portorož, 2006) ter v času slovenskega predsedovanja Svetu EU pomembno prispeval k sooblikovanju evropske obrambne politike. Med letoma 2008 in 2010 mu je bila dana funkcija ministra za okolje in prostor, februarja 2012 pa je bil imenovan za ministra za zunanje zadeve Republike Slovenije in hkrati za enega izmed podpredsednikov desete slovenske vlade.⁴

² (http://www.mzz.gov.si/si/o_ministrstvu/vodstvo/minister/).

³ K. E. v letu 2015 še vedno opravlja funkcijo predsednika stranke DeSUS in zaseda položaj ministra za zunanje zadeve Republike Slovenije.

⁴ (http://www.mzz.gov.si/si/o_ministrstvu/vodstvo/minister/).

6 Analiza govora K. E. na kongresu stranke

Za analizo sem si izbrala govorca, ki je na političnem področju zadnjih deset let zelo aktiven in zaseda visoke politične položaje. Z glasoslovno analizo bomo dokazali, da se v njegovem govoru pojavljajo odstopi od knjižne izreke besed in fonemov ter elementi gorenjskega narečja, ki jih govorec močno poudarja. Zanimivo je, da se politik K. E. s takšnim govorom javnosti predstavlja od začetka svoje politične kariere, javnost pa je njegov govor sprejela. Vsi odstopi od knjižne izgovorjave so postali govorne značilnosti politika K. E. oz. njegov prepoznavni znak, do katerega pa ljudje niso kritični, saj še nihče ni kritično opozoril na neustreznost njegovega govora za javne govorne položaje.

V diplomskem delu sem se osredotočila na glasoslovno analizo govornega nastopa slovenskega politika K. E. na osmem kongresu stranke DeSUS, ki je potekal 21. oktobra 2011 na Bledu. Gradivo za analizo sem pridobila preko spletne strani YouTube. Za prenos gradiva sem uporabila program Free youtube download, za pretvorbo formata pa program Wondershare Video Converter Ultimate. Pri analizi sem se omejila na 6:34 minut od celotnih 12:24 minut posnetka. Poleg glasoslovne analize govora sem se osredotočila tudi na poudarke besed, premore in hitrost govora. V fonetični transkripciji izbranega dela govornega nastopa sem z metodo slušne analize zapisala govorčevo izgovorjavo besed, pri čemer sem bila pozorna tudi na govorčevo naglaševanje slednjih. Pri analizi sem uporabljala še računalniška programa Praat in Audacity, izvedla pa sem tudi anketo, s katero sem želela pridobiti dejanski pogled na K. E. kot govorca s strani pripadnikov mlajše in starejše generacije ljudi.

6.1 Fonetična transkripcija govora

Del govora, ki sem ga izbrala za analizo, sem zapisala s prilagojenim fonetičnim zapisom (zapis dejansko izgovorjenega), in sicer so dodana naglasna znamenja, ki označujejo tudi kakovost e-jevskih in o-jevskih fonemov, dodatno so označene neosnovne variante fonemov in polglasniki.

K. E. kongres (1. del) 0:00–6:34

Dráge kandidátke in kandidáti za vulítve vø državni zbòr, spuštováni částni článi stráňke DéSUS, drági gòstje. Spuštováni predstáuniki médijeu. Puzdráuleni na ôsmem kuňgrésu stráňke DéSUS túkej na Blédu, ki gá úsi puznámo, kot êdn ot nêjlépših krájeu vø Slovéniji. Prepríčan sëm, da smò izbráli právi kráj in právi čas za kuňgrés. Nøš kuňgrés se odvíja na dán, ko je precédnik držáve razpústiü pørlamènt. Vø stráňki smò že vø začétku léta

vizionársko predvidevali, da bó ênaindvajseti októbær prelómni dán. In pròu smò iméli. Dánes se pròuzapròu začénja vulílna bítka, ki bó učítno óstra in nêusmíljena. Vø stráňki DéSUS smò pripravleni in tó bómo dánes na tém kuňgrésu túdi pukazáli. Váša števílnost in udeléžba túkej na ôsmem kuňgrésu stráňke puterjúje dôbro organizíranost in móč stráňke. Náša stráňka je móčna zarádi sucjálnega prugráma in zlásti zarádi vás in zlásti zarádi štírinajst tísoč článic in článov stráňke DéSUS ter števílnih símpatizerjev, ki nás putpírajo na vsakokrátnih vulítvah. Zatò vémi in sëm prepríčan, da bómo decêmbra duségli dusedaj nêjból'si vulílni rezultát stráňke DéSUS.

Spoštováni, stráňka DéSUS sã je vø zádňjih pêtih létih zavíhtela mæd nêjmučnêjše pærlamentárne stráňke. In smò duségli zavídljíve uspêhe. Ud nêjmán'se pærlamentárne stráňke smò léta dvá tísoč ósëm pustáli četřta nêjmučnejša stráňka. Imámo vèč kot dvésto opčínskih organizácíj, kar puméni, da smò práktíčno prisòtni vø msòh slovénskih ópčinah. U tó délo je biló ulužênega vèlko vášega trúda in se vám na tém méstu ískréno zahvalújem za upráuleno délo na terénu. Lánsko léto na lukálnih vulítvah smò na dæržávni rávni duségli nêjból'si rezultát stráňke, saj smo duségli desétodstótno putpóro vulíucev. Tó so velíki doséžki za stráňko, ki so ji mnógi napovedováli udhòd iz slovénkega pulítíckega prustóra. Dánes nihcè vèč nã móre ízbrísati stráňke DéSUS iz pulítíckega zemljevída. Jámsstvo, da se to nã móre zgudíti ste ví, ki predstáulate nášo stráňko pu msèj dæžávi. Náša stráňka se krepí msák dán, msák dán se nám pridružújejo nôvi ubrázi. Samó vø zádňjih dvéh mæsecih se nám je pridružílo préko dvésto nôvih článov. Dánes bómo sã spremémbami statúta utpæřli móžnost, da bódo lahkó náši mládi článi samustójno delováli u stráňki. Ukvárjali sã svòjimi problémi, študéntska uprašánja, ízobraževánje, štípéndíje. Na náši lísti za dæžánozbórske vulítve še níkdar nísmo iméli tóliko mládh, tóliko kompetétnih, tóliko strokóvni, tóliko pušténih ljúdi. mse puvédano káže na to, dæj stráňka DéSUS dinámična stráňka in vítalna stráňka. Mí smò stráňka, ki žéli vø pulítíckem prustóru puvezováti use tíste, ki májo dôbre ídêje, ki so kompetétni za bóljšo Slovéníjo, zato smò mspostávlili sudelovánje túdi zø slovénsko úníjo, ki jo vódi dóktor Vládo Dimòvski in ga dánes še pusébej puzdráulam. Túkej je zø námi sã svòjimi sudelouci in prepríčan sëm, da bo ta sínergíja prinêsla pòzítívne rezultáte. Dráge delegátke in delegáti. Zádňje léto sëm bív vèlko na terénu in sréčov mnógo ljúdi, ki so mí puvédali, da vídíjo samó vø stráňki DéSUS edíno právo sucjálno stráňko, ki se zauzéma za člúvka. Næš vulílni prugrám udgúvárja na štøvílno uprašánja, ki tárejo náše ljúdi. Ljudjé žélijo kuňkrétone udgòvore na uprašánji sã katérimi se ta drúzba soóča. Stráňka DéSUS, vám zagutáulam, ímá udgòvore na ta uprašánja in zatò bómo dánes jávnosti pretstávlili næš prugrám

za ishòd iz kríze. Stránka DéSUS punúja zeló kuŋkértøn guspudárski prugrám, ki punúja dergáčno vizíjo razvôja Sluvénije ot sedánje, ki níma poslúha za držaŋlane, ki níma poslúha za delouce, ki níma poslúha za mladíno, imá pa velíko poslúha za tøjkéne in za tranzísijske bugatáše.

Mí u stránki DéSUS se zavédamo, da samó zø uspéšnim guspudárstvom løhkó res uresničímo sucjálno držávo. Zø vulílnim prugrámom stránka za ubdóbje dvá tísoč dvánajst dvá tísoč šestnajst dáje udgóvore kakó ustváriti pugóje za uspéšno guspudárstvo. Nøš prugrám dukazúje, dø je stránka DéSUS pustála zrèla stránka, ki má izdelan mudél razvôja, kakó pripèljati to nášo Sluvénijo iz kríze. U pustópku izdeláve prugráma so sodelovále mšè opčínske organizácije, ki so iméle gledé na udzíu, ki søm ga prejéu, temeljíte strukoune in kŋalitétne razpráve. Prejéli smò préko stó váših prædlógo in mnên' in mšè to smò uklúčili vø kønčno vèrzijo prugráma. Pri nastájanju prugráma pa níso sodelováli samó článi náše stránke, náši strokoujáci. Nøj pusébej navèdøm magístra Níka Abrahamsøberggrja, ki je vøs çæs ot zçétka léta naprèj kordinírou dèlo za uresniçítøu in za realizácijo prugráma.

6.2 Vokalna redukcija ali samoglasniški upad

Iz naglasne fonetične transkripcije govora je razvidno, da govorec od knjižne izgovorjave besed odstopa predvsem pri izgovoru samoglasnikov v besedah, kar je značilnost gorenjskega dialekta, katerega pripadnik je govorec. Pri analizi govora zasledimo različne oblike moderne vokalne redukcije. »Vokalna redukcija ali samoglasniški upad ali slabitev kratkih samoglasnikov je v širšem smislu oslabitev katere koli prvotne značilnosti kratkih samoglasnikov. Slabljenju so bili najbolj izpostavljeni tisti kratki samoglasniki, ki so bili v najbolj šibkih fonetičnih pozicijah; te so: v izglasnih odprtih zlogih, v zlogih neposredno pred dolgim naglasom ter v zlogih ob zvočnikih.« (Smole 2011: 26) Redukciji so pogosto najbolj izpostavljeni visoki samoglasniki (u, i), na njen obseg pa vplivajo tudi govorni tempo, tonemskost oz. netonemskost in centralna oz. obrobna lega narečja (hiter tempo, tonemski govori – večja redukcija; obrobna lega: Rezija, Prekmurje, Bela Krajina – manjša redukcija) (Smole 2011: 26). Predvsem pa je to odločitev govorca in dokaz govorniške zrelosti.

6.2.1 Ukanje

Izpostaviti moramo izgovorjavo u-ja namesto pričakovanega o-ja, saj je v izbranem delu govora prisotna kar v 96 besedah od celotnih (polnopomenskih in nepolnopomenskih) 693 oz.

od 131 besed, pri katerih je prehod o > u možen. Govorec torej 73 odstotkov besed, pri katerih v govoru lahko pride do omenjenega prehoda, izgovori u-jevsko. V večini primerov lahko ta pojav označimo za ukanje, ki spada pod pojavnne oblike moderne vokalne redukcije (slabitve kratkih samoglasnikov), in sicer kvalitetne redukcije, ter je značilen za obsežen del slovenskih narečij.⁵ Gre za prehod največkrat prednaglasnega, pa tudi ponaglasnega o > u, pri čemer je prisotna zožitev in obenem skrajšanje samoglasnika o (Smole 2011: 27).

Govorec v govoru izgovorjavo u-ja močno poudarja in je izrazita predvsem v primerih, ko govorec u-jevsko izgovori tri zaporedne besede (prim.: [vulílni prugrám udgúvárja], [kuŋkrétən guspudárski prugrám]). Zanimivo je, da govorec isto besedo oz. izpeljanko iz besede v govoru večkrat izgovori knjižno, torej z izgovorom o-ja, ponekod pa je prisoten izgovor u-ja (prim.: [v Slovéniji, slovénskih] – [Sluvénije]). Prav tako zasledimo primere, ko govorec besede, ki imajo v svoji sestavi dva o-ja, prav tako izgovori z u-jem (prim.: [guspudárski, guspudárstvo]). Tudi predloga od in do govorec na nekaterih mestih izgovori z u-jem (prim. [du, ud]).

6.2.2 Delna redukcija samoglasnika v polglasnik

»Delna redukcija v ə je predstopnja onemitve nenaglašanih samoglasnikov, zlasti visokih i in u (ali po predhodnem ikanju in ukanju), značilna predvsem za osrednja (gorenjska, dolenska in vzhodna rovtarska narečja) ter v južnih primorskih narečjih tudi a /.../.« (Smole 2011: 27)

V delu govora, ki sem ga izbrala za analizo, izgovor polglasnika v besedah zasledimo 31-krat, vendar moram poudariti, da je pri določenih besedah, ki jih je govorec izgovoril, izgovor polglasnika v skladu s knjižnojezikovno normo slovenskega jezika (prim.: [səm], [vəs]). Govorec največkrat delno reducira samoglasnik e (prim.: [októbər], [vəlíko], [kuŋkrétən], [štəvílna]), ki je delno reduciran tudi v izgovoru nikalnice ne [nə]. Pogosta je tudi delna redukcija samoglasnika a, in sicer v enozložnih besedah (prim.: [čəs], [nəš]), večzložnih besedah (prim.: [ênaíndvəjseti], [təkúne], [ləhko]) in vezniku da [də]. V izgovoru enozložnih besed je polglasnik izgovorjen zelo kratko, zato ga ob prvih poslušanjih posnetka, ko nanj nisem bila zelo pozorna, nisem slišala.

⁵ Gorenjsko, rožansko, obirsko, podjunsko, več štajerskih narečij, nekateri govori prekmurskega narečja.

6.2.3 Popolna redukcija samoglasnika in onemitev zvočnika j

Popolna redukcija ali onemitev samoglasnikov je možna samo takrat, ko je samoglasnik v nenaglašenem položaju, saj se z izgubo samoglasnika beseda za en zlog skrajša, s tem pa je povezan nastanek nove soglasniške skupine, ki se lahko asimilira (Smole 2011: 27).

Popolne redukcije je v govoru politika bistveno manj kot pa delne. Govorec v besedi eden drugi samoglasnik e popolnoma reducira, posledično pa se beseda skrajša za en zlog [êdn]. Prav tako zasledimo popolno redukcijo samoglasnika a v besedi nam, v začetnem nagovoru pa govorec samoglasnika a ne reducira, temveč ga, prav nasprotno, v štirih zaporednih besedah izgovarja zelo dolgo in poudarjeno (prim.: [spuštováni částni článi stráŋke]). Bistveno več je primerov popolne onemitve zvočnika j, kadar ta stoji ob l ali n (prim.: [pripráϕleni], [zahvalújem], [upráϕleno]). V izgovoru besede [bóljšo] pa govorec z upočasnjenim tempom govora zvočnik j močno poudari. Zasledimo primere, ko govorec besedo ljudje nekajkrat izgovarja z onemitvijo j-ja, ponekod pa je izgovor zvočnika j slišen (prim.: [ludi] – [ljudi]). Prav tako je v govoru prisotna popolna redukcija samoglasnika i v vzglasju (prim. [májó], [mà]), na nekaterih besedah pa govorec vzglasni i izgovarja (prim. [imájó]). Presenetilo me je, da govorec skozi celoten govor izgovarja končni i, kar je v skladu s knjižnojezikovno normo slovenskega jezika (prim. [túdi], [spremémbami], [prisôtni]), saj je v gorenjskem dialektu, katerega značilnosti so močno prisotne v govorčevi izgovorjavi, pogosta popolna onemitev končnega i-ja.

6.2.4 Premena samoglasnika a s samoglasnikoma e in o

Govorec v dveh besedah namesto pričakovanega knjižnega izgovora samoglasnika a izgovori samoglasnik o (prim.: [pròϕ], [pròϕzapròϕ]). Prislov tukaj je skozi celoten govor izgovarjan s samoglasnikom e (prim.: [túkej]), predpona naj, s katero govorec tvori presežnike iz primernikov, je izgovorjena z e-jem (prim.: [nèjból'si], [nèjmán'se]).

6.3 Izgovor fonemskih različic (variant) zvočnikov in zvočnika j

Govorec v večini primerov izgovorjenih besed fonemske različice oz. variante zvočnikov izgovarja knjižno. Odstopanje od knjižne izgovorjave zasledimo zlasti pri izgovoru fonema /v/ oz. njegovih variant. Izpostavila bi izgovorjavo predloga v, ki ga govorec večinoma izgovarja kot zobnoustnični [və], kar pa ni v skladu s pravilom, ki je kodificiran v *Slovenskem pravopisu* 2001: »Pred samoglasniki se predlog v, če se ne veže na končni samoglasnik

prejšnje besede, izgovarja kot w ali u (odvisno od hitrosti govora, v pesništvu pa tudi od ritma): v igri [wígri/uígri], vendar je v igri [jeuígri].« (SP 2001: 74) Na treh mestih govorec predlog v pri počasnem govoru izgovori z u-jevskim glasom [U tó délo, u stráŋki, u stráŋki], kar pa velja za knjižno izreko. Dvoglasniški [u] kot fonemsko različico fonema /v/ govorec izgovarja knjižno (prim.: [predstáuniki], [vulíuceu], [predstáulate]). Prav tako sta knjižno izgovorjena tudi ustničnoustnični zveneči [w] in nezveneči [ʌ]. V počasnem tempu govora govorec ponekod ti dve varianti fonema /v/ izgovarja kot [u], kar pa prav tako velja za knjižni izgovor. V izgovoru imena Vlado govorec izgovori zobnoustnični [v], kar lahko označimo za pravilno izreko, saj se, čeprav ni kodificirana v *Slovenskem pravopisu* 2001 in 1994, uveljavlja v knjižnem jeziku (Tivadar 1999: 347).

Tudi variante fonemov /l/, /n/ in /m/ govorec izgovarja knjižno. Mehčani [l'] je izgovorjen v besedah, kjer l stoji pred j, ki mu sledi soglasnik (prim.: [nèjból'si]), dvoglasniški [u] kot fonemska različica fonema /l/ pa v obliki za moški spol ednine deležnika na -l (prim.: [bíu]). Mehkonebni [ŋ] govorec ustrezno izgovarja pred mehkonebnima nezvočnikoma k (prim.: [stráŋke]) in g (prim.: [kuŋgrésu]), mehčani [n'] pa v položaju pred j, ki mu sledi soglasnik (prim.: [nèjmán'se]).

Besedo socialen govorec izgovarja z j-jem [sucjálnega], kar je v skladu s pravilom, ki je kodificirano v *Slovenskem pravopisu* 2001 in navaja knjižno rabo zvočnika j: »Pišemo ga s črko j (jama, joj), v nekaterih polprevzetih besedah (in seveda v tujkah) tudi s črko i, npr. celuloid [celulójd-], ali pa ga sploh ne zapisujemo, čeprav ga izgovarjamo, npr. pacient, diluvialen [pacijènt, diluvijáløn].« (SP 2001: 75)

6.4 Motnja pri izreki zvočnika r

Pri govorcu je prisotna motnja pri izgovorjavi zvočnika r, ki je sicer v govoru izgovarjan knjižno. Zaradi omenjene motnje pa je polglasnik, ki je v položaju ob r, komaj slišen. V analiziranem delu govora je ta motnja opazna v 168 besedah od celotnih (polnopomenskih in nepolnopomenskih) 693.

Mnogi ljudje na govorčevo motnjo pri izreki zvočnika r niso več pozorni, saj je že stalnica v njegovem govoru in so se nanjo navadili, nasprotno pa nekatere ta motnja moti, kar bomo dokazali pri analizi ankete v nadaljevanju diplomskega dela.

Z vprašanjem, ali je ta motnja pri govorcu odpravljiva in kako, sem se obrnila na magistra Mladena Jeličiča, specialista klinične logopedije, ki mi je odgovoril: »Predvidevam, da pri

gospodu K. E. ciljate predvsem na motnjo izreke pri glasu r (rotacizem), kjer gre najbrž za nezmožnost ustrezne apikalne vibrabnosti pri artikulaciji glasu r. Motnje artikulacije pri govoru se najlažje odpravljajo v času otroštva, še preden pride do avtomatizacije govora (nekje do 8. leta). Pozneje je uspešnost logopedске terapije pri odpravi motenj artikulacije precej manjša. Rotacizem pri gospodu K. E. bi (teoretično) bilo možno odpraviti s pomočjo logopedске terapije. Verjetnost, da bi ta bila dejansko tudi uspešna, je po mojem mnenju in izkušnjah dokaj mala (do 20 %). Logopedska terapija bi v tem primeru morala biti zelo intenzivna in gospod bi moral vsakodnevno izvajati logopedске vaje še doma in po enoletnem trdem delu bi mu mogoče uspelo priti do optimalne apikalne izreke glasu r. Večina starejših pacientov na tej poti do pravilne artikulacije hitro izgubi motivacijo za vsakodnevno izvajanje govornih vaj in obupa. Le redkim in najbolj vztrajnim ob podpori logopeda uspe.«⁶

6.5 Izgovor zvencečih in nezvencečih nezvočnikov

Pri izgovoru nezvočnikov govorec pretirano ne odstopa od knjižne izgovorjave. V govoru se večkrat pojavi premena nezvočnikov po zvencečnosti, pri čemer moramo poudariti, da govorec nezvočniške pare (po načelu zvencečnosti) izgovarja knjižno. Pred nezvencečimi nezvočniki govorec izgovarja nezvenceče nezvočnike (prim. [ópčinah], [utpǽfli], [pretstávilil], [ishòd]). Prav tako je predlog od izgovorjen kot [ot], kadar mu sledi beseda, ki se začinja na nezvenceči nezvočnik (prim.: [ot sedánje]), ko pa mu sledi beseda, ki se začinja na zvenceči soglasnik, govorec predlog od izgovarja z zvencečim nezvočnikom d (prim.: [Ud nǽjmán'se]).

Izpostavila bi govorcev izgovor predlogov s in z, ki ju govorec vedno izgovarja poudarjeno in s polglasnikom. Zasedila sem več primerov, ko predlogu s v govoru sledi beseda, ki se začinja na soglasnik s, pri čemer bi v knjižni izreki prišlo do zlitja glasov, govorec pa predlog s [sə] loči od sledeče besede, ki se začinja na isti glas (prim.: [sə svòjimi sudélouci], [sə spremémbami statúta]). Omeniti moram tudi primer govorcevega izgovora predloga z, ki ni v skladu s knjižnojezikovno normo slovenskega jezika, saj bi praviloma na tem mestu moral biti izgovoren predlog s [zə slovénsko únijo].

Besedo predsednik govorec izgovarja z onemitvijo d-ja in nezvencečim nezvočnikom c [precédnik], kar prav tako ne morem označiti za knjižni izgovor besede.

⁶ Mladen Jeličić: Odgovor na vprašanje, ali je govorna napaka K. E. odpravljiva in kako. E-pošta Urši Gluščič 10. junija 2015.

6.6 Naglaševanje besed

Za zapis izbranega dela govora sem izbrala naglasno fonetično transkripcijo, saj menim, da je knjižno naglaševanje besed prav tako pomemben del javnega govornega nastopanja.

Govorec samoglasnike v besedah naglašuje tonemsko, kar pomeni, da jakost naglašene samoglasnika ni razločevalna značilnost, je pa navadno večja pri naglašeni samoglasnikih. Pri tonemskem naglaševanju oba tipa naglasa imenujemo tonema: cirkumfleks in akut (Toporišič 2000: 63).

Z glasoslovno analizo sem ugotovila, da govorec besede naglašuje knjižno, torej kot so naglašene v *Slovarju slovenskega knjižnega jezika* in v skladu s pravili, ki jih navaja Toporišič v *Slovenski slovnici*. Pregibne besede z enozložno osnovo govorec naglasi na osnovi (prim.: [bítka], [stráňka]). Predpone govorec načeloma ne naglašuje, temveč naglasi zlog desno od nje (prim.: [precédnik], [pripêljati]), izjema pa so presežniki, kjer je naglašeno tudi predponsko obrazilo (prim.: [nèjból'ši], [nèjmučnêjšè]), in nekateri glagoli (prim.: [níma]). Prav tako govorec knjižno naglašuje besede z več naglasi (prim.: [desétodstótno], [ênaíndvêjseti]). Nenaglašenost zasledimo v izgovoru: veznikov, nikalnice ne, oblik glagola biti za pomen obstajanja in nahajanja, oblik osebnega zaimka za roditelj, dajalnik in tožilnik ter v izgovoru predlogov (prim.: [iz]), pri katerih moram izpostaviti izgovor predlogov s in z, ki sta vedno izgovorjena osamljeno, posledično pa dobita stavčni naglas ali poudarek.

6.7 Poudarki besed

Jakostna izrazitost na ravni besede se imenuje naglas, izrazitost na ravni stavka pa poudarek. Poudarek je torej stavčna kategorija, ki daje dodatni pomen znotraj stavka.⁷

Govorec v izbranem delu govora nagovarja vse prisotne na osmem kongresu stranke DeSUS, zato so v govoru zelo pogosti poudarki besed, s katerimi želi vplivati na poslušalce. Govorec poudarjene besede izgovarja počasneje in z večjo jakostjo, saj s tem želi pritegniti pozornost poslušalcev. V začetnem nagovoru poudarja predvsem besede, s katerimi nagovarja oz. pozdravlja poslušalce (prim.: **drage, dragi, spuštovani, puzdrauleni**). S temi poudarki vzpostavi začetno vez s poslušalci, saj jim s poudarki omenjenih besed daje občutek, da govori njim in zanje, ki jih spoštuje in se jim zahvaljuje za udeležbo na kongresu.

⁷ Povzeto po študijskem gradivu pri predmetu Fonetika in fonologija slovenskega knjižnega jezika 2011.

Po pozdravnih stavkih govorec poudarja besede, ki pomenijo nekaj pozitivnega in dobrega, sledijo pa jim poudarki besed, s katerimi izraža svoje prepričanje (prim.: **Prepričan sãm, pravi kráj in pravi čas, In prou, vem in sãm prepričan, nejbol'si, pozitivne rezultate**). Skozi celoten govor je velikokrat poudarjeno izgovorjena stranka DeSUS in uspehi stranke. Govorec vedno ko izreka omenjeno stranko ali govori o njej, uporablja prvo osebo množine (prim.: **Naša straŋka, Mi smo straŋka**). Tudi presežniki, ki se prav tako v govoru pogosto pojavljajo, so vedno izgovorjeni poudarjeno (prim.: **nejbol'si, nejmučnejše**). Kadar govorec v stavku našteva besede, so vse izgovorjene poudarjeno (prim.: **študentska uprašanja, izobraževanje, štipendije**). Zelo izrazit je tudi primer, ko govorec pri naštevanju vsako besedo poudari skupaj s prislovom toliko, pri čemer se intenzivnost poudarkov od začetne do končne pojavitve prislova in besede stopnjuje (prim.: **toliko mladih, toliko kompetentnih, toliko strokovnih, toliko puštenih** ljudi). Prav tako so poudarki močno opazni, ko govorec izgovarja zaimek vi (prim.: **Jamstvo, da se to nã more zguditi ste vi**). Na tem mestu bi izpostavila tudi primer, ko govorec zaimek vi izgovori še bolj poudarjeno, saj ga poudari tudi s prislovom zlasti (prim.: **zlasti zaradi vas**). Vedno ko govori o tem, kaj je stranka že ali še bo dosegla, glagol doseči izgovori poudarjeno.

Tudi pridevniki, ki se nanašajo na stranko DeSUS, so vedno izgovorjeni poudarjeno (prim.: **dinamična straŋka in vitalna straŋka , zreła straŋka, pravo sucjalno straŋko**). Pogosto so poudarki slišani na začetku stavka, torej govorec poudari besedo, s katero začenja stavek (prim.: **Stran̄ka DeSUS, V stran̄ki**).

6.8 Premori

V javnem govoru so pomembni tudi premori, ki jih govorce napravijo ob poudarjenih besedah, končnih ločilih, nagovorih ... Razlikujejo se po dolžini trajanja, pogosti pa so tudi v primerih, ko govorec na javni govorni nastop ni pripravljen ali ko ne ve, kako naj nadaljuje stavek. V tem primeru govorec navadno premor izkoristi za razmislek o nadaljevanju stavka.

V govoru govorca K. E. so daljši premori prisotni, ko zaključi del govora, ki mu sledi aplavz, vendar moramo opozoriti, da govorec aplavz občasno tudi prekine in s povečano jakostjo nadaljuje govor. Gre za premore, ki trajajo od šest do osem sekund. Premori se pojavljajo tudi na mestih, ko govorec ne sledi pripravljenemu govoru, in ob popravkih izgovorjave. Ob nagovoru (prim.: Spoštovani) govorec prav tako naredi krajši premor, ki traja eno sekundo. Ob končnih ločilih govorec na začetku govora naredi premore, v nadaljevanju pa na teh

mestih naredi zelo kratke premore ali pa jih ne naredi, kar je pri poslušanju govora zelo moteče, saj s tem poved ne dobi ustrezne končne oblike. Ob poslušanju tako dobimo občutek, da govorec poved nadaljuje v naslednjo. Ti premori so skozi analizirani del govora dolgi manj kot eno sekundo. Zanimivo je, da govorec daljše premore v govoru naredi ob nekončnih ločilih, izraziti pa so tudi na nekaterih mestih pri naštevanju in ob nekaterih besedah, ki jih govorec izgovori poudarjeno.

6.9 Hitrost govora

V javnem govoru je zelo pomembna tudi hitrost govora. Govorec mora govoriti dovolj počasi, da poslušalci razločno slišijo vsebino in si jo zapomnijo, in dovolj hitro, da obdrži pozornost poslušalcev, saj pretirano počasen govor pogosto postane monoton in dolgočasen ter posledično odvrne pozornost poslušalcev. Seveda pa mora govorec hitrost govora prilagoditi govorni situaciji, času, ki ga ima na razpolago, in naslovnikom (Toporišič 2000: 553). Toporišič (2000: 553) priporoča normalno hitrost govora, kar je vprašljiva oznaka, saj si jo različni ljudje lahko razlagajo na popolnoma različne načine. Nekdo, ki govori počasi, bo kot normalno hitrost govora označil izgovor npr. treh do štirih zlogov na sekundo, za ljudi, ki navadno govorijo nekoliko hitreje, pa je normalna hitrost npr. sedem zlogov na sekundo. Toporišičeva oznaka normalna hitrost govora je torej odvisna od vsakega posameznika posebej, saj tudi sam v *Slovenski slovnici* pravi: »Čeprav ljudje govorimo različno hitro, smo si vendar v glavnem edini v presoji, ali kdo nasploh govori (pre)hitro, normalno ali (pre)počasi.« (Toporišič 2000: 553)

Navadno govorci skozi govor spreminjajo hitrost govora, saj poudarjene besede izgovarjajo počasneje, manj pomembne informacije pa hitreje. Jedro stavka naj bi se izgovorilo počasneje kot prehod, včasih tudi počasneje od izhodišča, vrinjeni stavek pa je navadno izgovorjen hitreje od sobesedila. Hitrost govora je v skladu tudi s čustveno obarvanostjo tematike ali pa razpoloženjem govorca: resne in žalostne stvari (npr. slavnostni ali pogrebni govor) govorimo upočasnjeno, veselo in prijetno vsebino pa podajamo pospešeno. Pomemben dejavnik, ki vpliva na hitrost govora, pa je tudi temperament govorca (Toporišič 2000: 553–554).

Govorec K. E. za izgovor spodaj napisanih povedi porabi trinajst sekund. V trinajstih sekundah izgovori 50 zlogov, kar je 3,8 zloga na sekundo. Ko odštejemo premore, ugotovimo, da govorec v enajstih sekundah izgovori 50 zlogov, kar je 4,5 zloga na sekundo.

Spuštováni predstáuniki médijej. Puzdráuleni na ôsmem kungrésu stránke DéSUS túkej na Blédu, ki gá úsi puznámo, kot êdn ot nêjlépših krájej v Slovéniji.

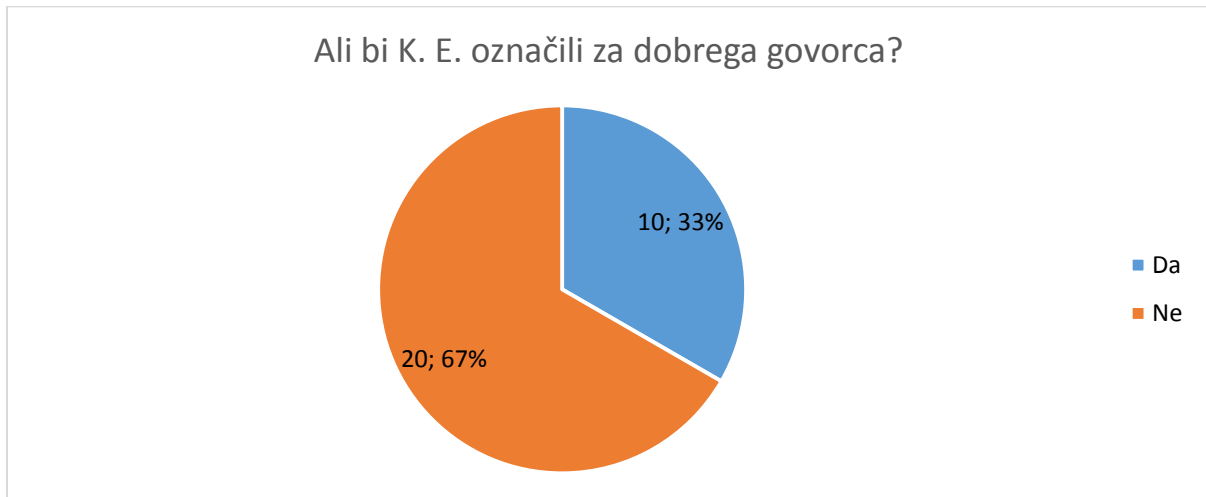
Hitrost govora K. E. s premori (Hg)	Hitrost govora K. E. brez premorov (Hizg)
3,8 zloga na sekundo	4,5 zloga na sekundo

Takšno hitrost govora govorec ohranja večinoma skozi celoten govor. V nekaterih delih je namreč njegov govor malenkost hitrejši, drugod pa malo počasnejši, vendar velikih odstopanj od navedene meritve nisem izmerila. Hitrost govora govorca K. E. je nekoliko počasnejša od priporočljive hitrosti govora, ki je 5–6 zlogov na sekundo.

7 Anketiranje

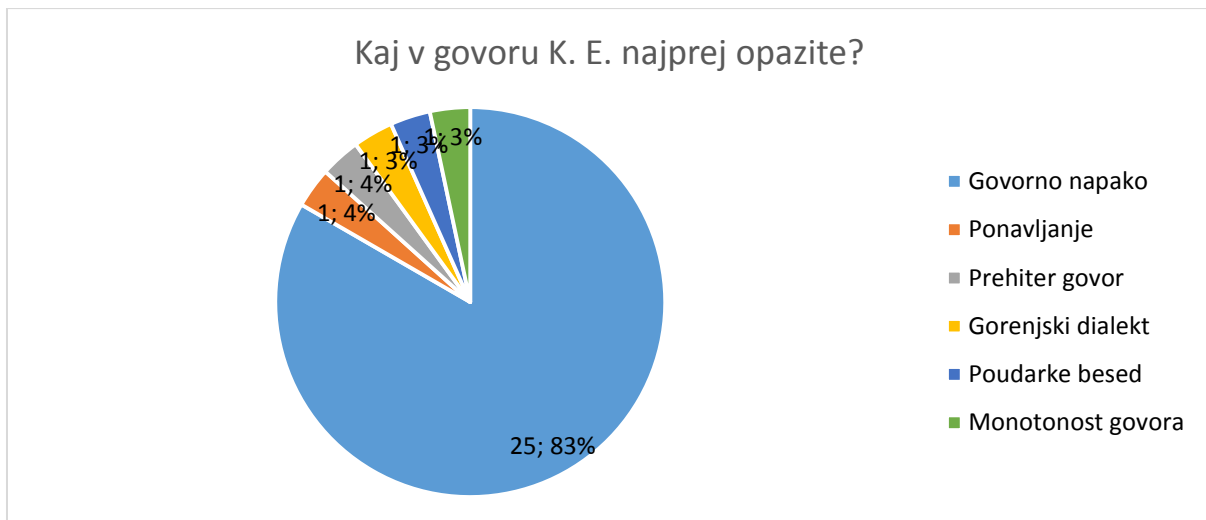
Teoretičnemu delu in glasoslovni analizi govora sem v diplomskem delu dodala izvedbo ankete, s katero sem želela pridobiti pogled na K. E. kot govorca s strani pripadnikov mlajše in starejše generacije ljudi. Anketa je bila izvedena v obdobju junij–julij 2015, v njej pa je sodelovalo 30 oseb, od tega 15 pripadnikov mlajše generacije (od 17 do 31 let) in 15 pripadnikov starejše generacije (od 65 do 79 let). Anketirane so bile osebe iz različnih regij in z različno stopnjo ter smerjo izobrazbe, vendar med anketiranci ni bilo predstavnikov slovenistične stroke. Anketirancem sem pred izvedbo ankete predvajala posnetek, ki sem ga izbrala za analizo, in jim razložila, kaj vprašanja zahtevajo. Odgovarjali so na devet vprašanj, ki se navezujejo na glasoslovne značilnosti govora omenjenega govorca in na oznako govora s stališča parametrov besedilne fonetike.

7.1 Analiza ankete



Grafikon 1 (anketiranje): Ali bi K. E. označili za dobrega govorca?

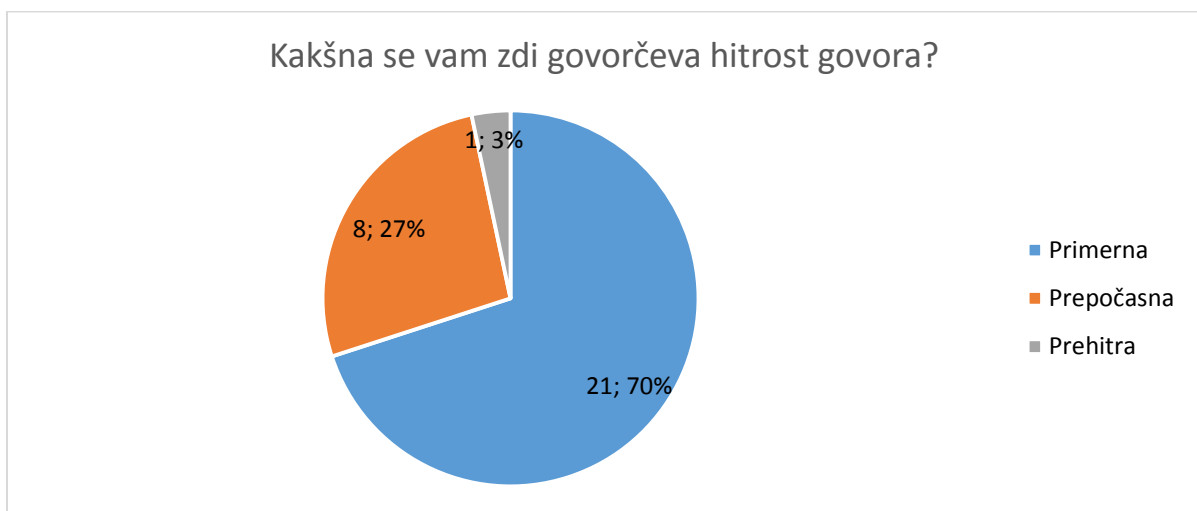
K. E. bi za dobrega govorca označilo deset anketirancev, od tega osem pripadnikov starejše generacije in dva pripadnika mlajše. Kot razloge za odločitev so navedli: primerno hitrost govora, jedrnatost, poudarke besed, razločnost in dobro pripravljenost na govorni nastop. Nasprotno pa je na vprašanje nikalno odgovorilo dvajset anketirancev, zlasti pripadniki mlajše generacije. V govoru omenjenega govorca jih moti predvsem govorna napaka (motnja pri izreki glasu r), prepočasna hitrost govora, branost govora in ponavljanje istih besed.



Grafikon 2 (anketiranje): Kaj v govoru K. E. najprej opazite?

Motnja pri izreki glasu r je v govoru K. E. že stalnica, ki so se je nekateri že navadili, za druge pa še vedno ostaja moteča. V njegovem govoru je zelo pogosta in izrazita, kar sem dokazala že v glasoslovni analizi izbranega govora, hkrati pa je postala tudi prepoznavni znak govorca.

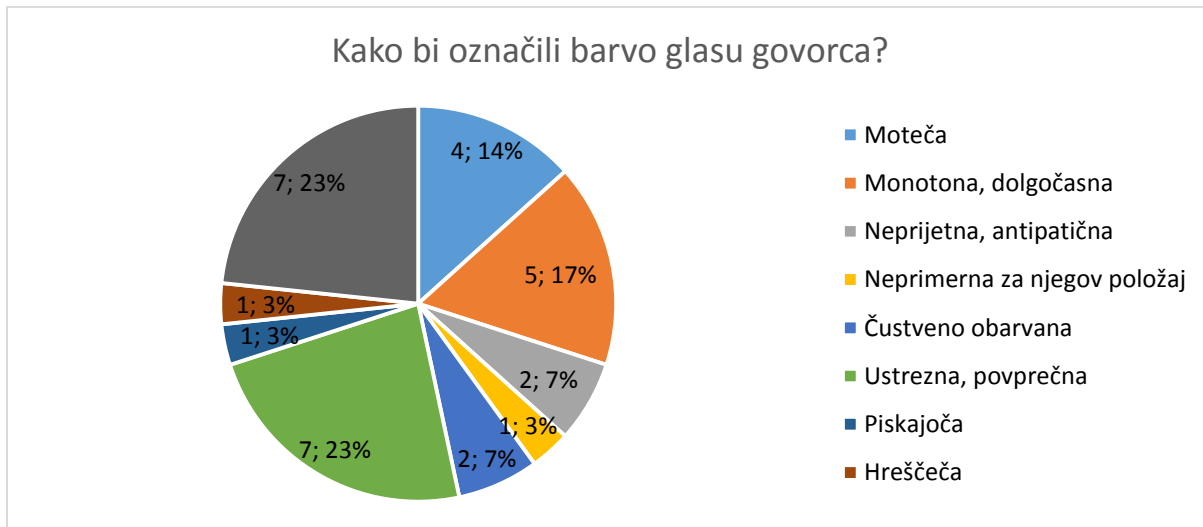
Kar petindvajset anketirancev v govoru K. E. najprej opazi govorno napako, vendar ta za šestnajst od tridesetih anketirancev ni več moteča, saj so se nanjo že navadili, nekateri pa jo dojemajo tudi kot značilnost njegovega govora. Nasprotno pa štirinajst anketirancev govorčeva motnja pri izreku glasu r moti, saj zaradi nje težje sledijo vsebini govora. Pripadnica mlajše generacije iz severne primorske regije najprej opazi prehter govor, ki je zanjo moteč, saj zaradi njega težko sledi vsebini govora. Pripadnik obalne regije najprej opazi pretirano ponavljanje istih besed, anketiranec iz Bele krajine pa značilnosti gorenjskega dialekta. Pripadnica starejše generacije najprej opazi poudarke besed, ki so zanjo prepogosti in posledično moteči, moški pripadnik iz iste generacije pa najprej opazi monotonost govora, ki je zanj prav tako moteča, saj zaradi nje ne sledi vsebini govora.



Grafikon 3 (anketiranje): Kakšna se vam zdi govorčeva hitrost govora?

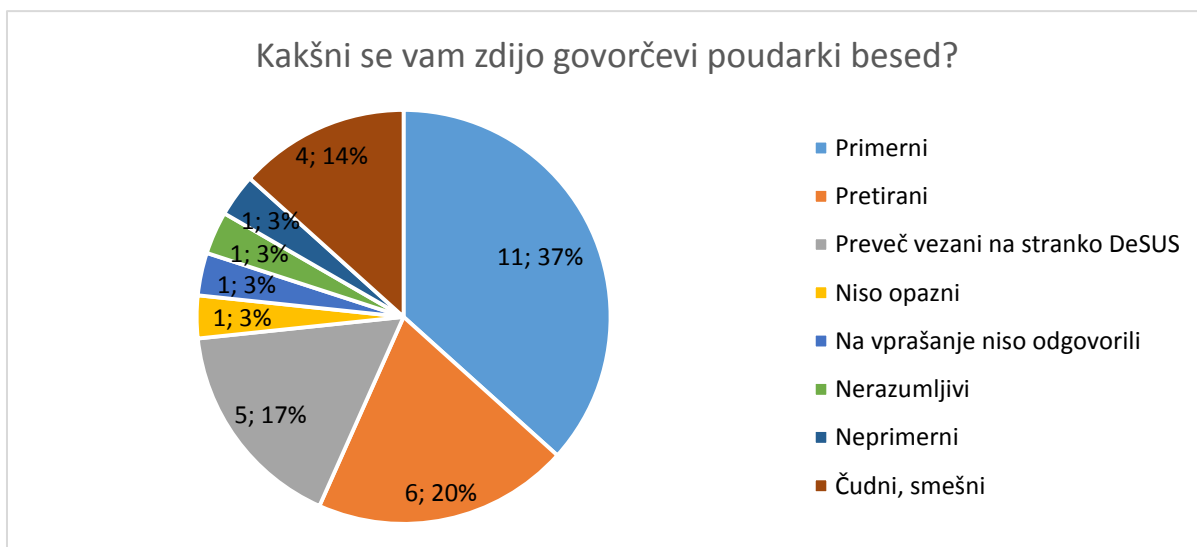
Govorčeva hitrost govora se zdi ustrezna enaindvajsetim anketirancem, od tega devetim pripadnikom mlajše generacije in dvanajstim pripadnikom starejše. K utemeljitvi odgovora so pripadniki mlajše generacije sicer dodali, da je govorčeva hitrost govora nekoliko počasnejša, vendar se jim zdi ustrezna za javni govor politika, ki nagovarja predvsem starejše ljudi. Pripadniki starejše generacije so s hitrostjo govora povezali govorčevo samozavest pri izvedbi govora, hkrati pa so mnenja, da je prav zaradi njegove nekoliko počasnejše hitrosti ta bolj razumljiv. Prevladuje namreč mnenje, da je hitrost govora ustrezna, saj je govorec zaradi motnje pri izreku glasu r manj razumljiv, vendar zaradi nekoliko počasnejše hitrosti anketiranci kljub temu razumejo vsebino. Osem anketirancev je govorčevo hitrost govora označilo kot prepočasno. Zlasti pripadniki mlajše generacije so k utemeljitvi odgovora dodali, da zaradi prepočasne hitrosti govora ne sledijo več vsebini, saj se pričnejo dolgočasiti. Poudariti moram, da so nekatere zmotili tudi premori v govoru, saj kar nekaj anketirancev

meni, da je zaradi njih govor še počasnejši in monotonejši. Mlajša anketiranka iz severne primorske regije pa je govor označila kot prehiter in posledično moteč, saj zaradi tega težko razume njegovo vsebino.



Grafikon 4 (anketiranje): Kako bi označili barvo glasu govorca?

Sedem anketirancev je govorcevo barvo glasu označilo kot ustrezno, povprečno. Moteča je za štiri anketirance mlajše generacije, ki so k odgovoru dodali, da se jim ne zdi primerna za javno govorno nastopanje. Dva anketiranca sta mnenja, da je čustveno obarvana, petim pa se zdi monotona in dolgočasna. Kot piskajočo jo je označil en anketiranec, kot neprijetno in antipatično dva, kot hreščečo pa prav tako eden. Neprimerna za govorcev položaj se zdi enemu anketirancu, sedem pa jih na vprašanje ni odgovorilo.



Grafikon 5 (anketiranje): Kakšni se vam zdijo govorcevi poudarki besed?

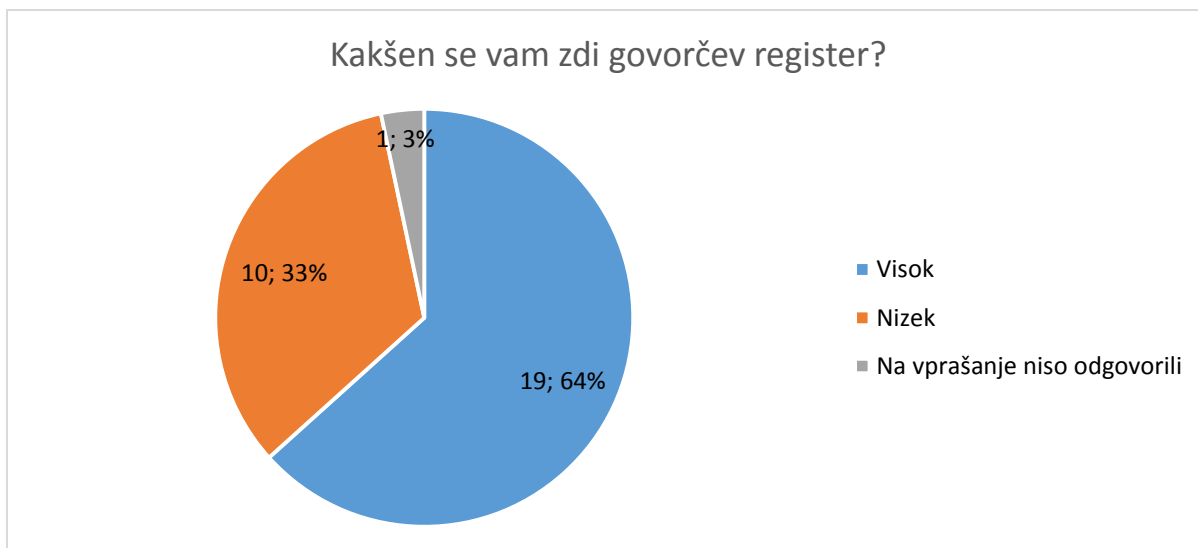
Govorčevi poudarki besed se zdijo ustrezni enajstim anketirancem, zlasti pripadnikom starejše generacije. Šest anketirancev meni, da so poudarki pretirani in prepogosti, pet anketirancev iz mlajše generacije pa v govoru opazi predvsem poudarjene besede, ki se navezujejo na stranko DeSUS. Mlajši anketiranec iz obalne regije govorčevih poudarkov besed ne opazi, trem se zdijo čudni in smešni, eni neprimerni, enemu nerazumljivi, en anketiranec pa na vprašanje ni odgovoril.



Grafikon 6 (anketiranje): Opazite redukcijo samoglasnikov v besedah?

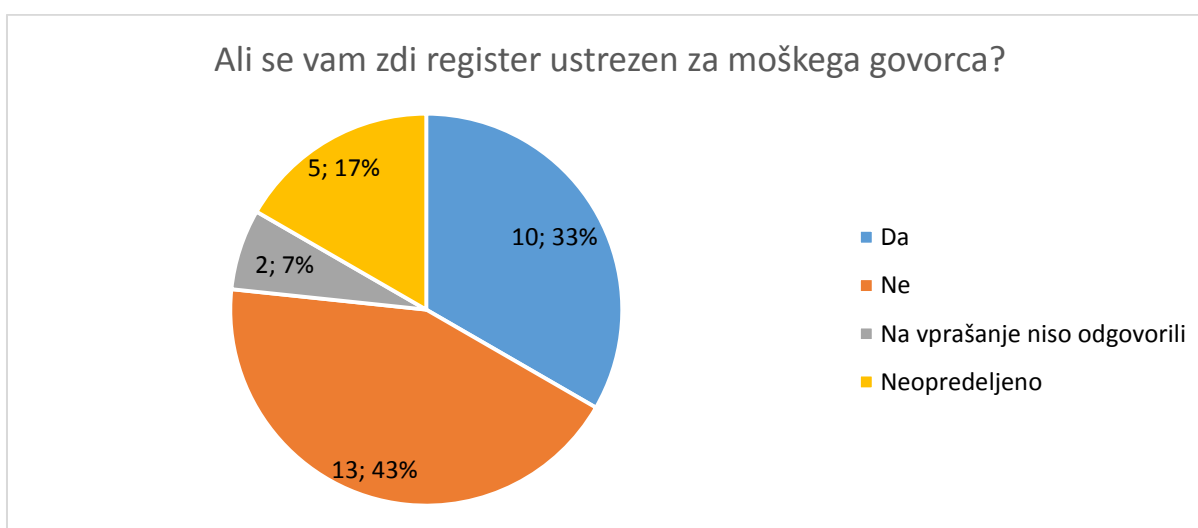
V glasoslovni analizi izbranega govora sem dokazala, da so v govorčevem govoru prisotni različni tipi vokalne redukcije oz. samoglasniškega upada.

Dvajset anketirancev redukcijo v govoru K. E. opazi, deset pa jih redukcije ni opazilo. Od tridesetih anketirancev jih je dvajset mnenja, da redukcija ni moteča, saj je zelo pogosta v njihovem vsakdanjem govoru in jih posledično tudi pri govorcju ne moti. Kar nekaj jih je namreč mnenja, da govorec govori »po domače«, kar jim je všeč. Na tem mestu moram opozoriti, da so takšnega mnenja predvsem Dolenjci in Gorenjci, za katere lahko redukcijo samoglasnikov označimo kot značilnost njihovega dialektja. Starejše anketiranke iz gorenjske regije so k odgovoru dodale, da jim je prav zaradi prisotnosti redukcije govor simpatičnejši in posledično tudi govorec. Desetim anketirancem, zlasti predstavnikom primorske in štajerske regije, pa se zdi redukcija samoglasnikov v govorčevem govoru moteča, saj jo v svojem vsakdanjem govoru ne uporabljajo v tolikšni meri kot govorec. K utemeljitvi odgovora so navedli, da je prav zaradi redukcije samoglasnikov govor težje razumljiv. Izpostavila bi odgovor treh anketirank mlajše generacije, ki so mnenja, da redukcija samoglasnikov v tolikšni meri, kot je prisotna pri govorcju, ne ustreza javnemu govoru.



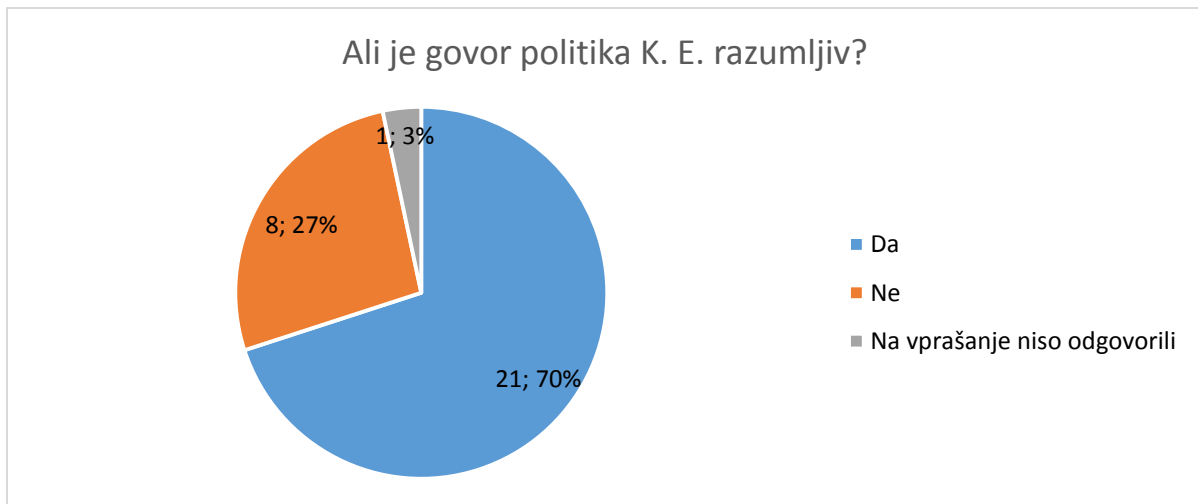
Grafikon 7 (anketiranje): Kakšen se vam zdi govorčev register?

Kot razpoznavno lastnost govora K. E. lahko označimo tudi njegov register, ki je za moškega govorca dokaj visok. Anketirancem sem pred zastavljenim vprašanjem predvajala posnetek govora S. B., ki ima nasprotno kot K. E. nizek register, ki je značilnejši za moške govorce. Devetnajstim anketirancem se zdi register govorca K. E. visok, desetim pa nizek.



Grafikon 8 (anketiranje): Ali se vam zdi register ustrezen za moškega govorca?

Desetim anketirancem se govorčev register zdi ustrezen za moškega govorca, trinajstim pa se zdi neustrezen, saj jih spominja na ženskega. Kar nekaj jih je mnenja, da bi govorec, če bi imel nižji register, poslušalce bolj pritegnil k poslušanju govora. Pet anketirancev je pri zastavljenem vprašanju ostalo neopredeljenih, saj so se bolj osredotočili na primerjavo govorčevega registra z registrom S. B., ki se jim zdi boljši, bolj moški in globlji. Dva anketiranca na zastavljeno vprašanje nista odgovorila.



Grafikon 9 (anketiranje): Ali je govor politika K. E. razumljiv?

Večini anketirancev se govor govornika K. E. kljub motnji pri izreku glasu r in vokalni redukciji zdi razumljiv. Dodati moram, da so ti anketiranci k odgovoru dodali, da razumevanje njegovega govora zahteva večjo zbranost in pozornost pri poslušanju, nekaj pa jih meni, da je njegov govor razumljiv zaradi počasne hitrosti. Kljub temu da anketiranci razumejo vsebino govora, pa nekateri poudarjajo, da se jim njegov govor še vedno ne zdi ustrezen za javno govorno nastopanje. Osmim anketirancem pa se K. E. kot govorec ne zdi razumljiv, pri čemer izpostavljajo motnjo pri izreki glasu r, zaradi katere vsebine govora ne razumejo popolnoma. Izpostaviti moram, da so K. E. kot razumljivega govornika označili predvsem pripadniki starejše generacije, en anketiranec pa na to vprašanje ni odgovoril.

7.2 Komentar rezultatov ankete

Rezultati ankete so pokazali, da kar 67 odstotkov anketirancev K. E. ne bi označilo za dobrega govornika. Takšno mnenje prevladuje predvsem med pripadniki mlajše generacije ljudi (od 17 do 31 let), ki jih v govoru omenjenega govornika motijo zlasti govorna napaka (motnja pri izreki glasu r), branost govora in ponavljanje istih besed. Večina anketirancev v govoru K. E. najprej opazi govorno napako, ki je pogosta in izrazita, kar sem dokazala že v glasoslovni analizi izbranega dela govora. Zanimivo je, da govornikova motnja pri izreki glasu r za več kot polovico anketirancev ni več moteča, saj so se nanjo že navadili, nekateri pa jo dojemajo tudi kot značilnost njegovega govora.

Govorec skozi celoten analizirani del govora govori s povprečno hitrostjo 4,5 zloga na sekundo oz. skupaj s premori 3,8 zloga na sekundo, kar sama označujem kot nekoliko počasnejšo hitrost govora. 70 odstotkov anketirancev je govornikovo hitrost govora označilo kot primerno. Takšnega mnenja so zlasti pripadniki starejše generacije (od 65 do 79 let), mlajši pa

so k utemeljitvi odgovora dodali, da je govorčeva hitrost govora nekoliko počasnejša, vendar se jim zdi ustrezna za javni govor politika, ki nagovarja predvsem starejše ljudi. Med anketiranci prevladuje tudi mnenje, da je prav zaradi nekoliko počasnejše hitrosti govora K. E. kot govorec razumljiv. Poleg hitrosti govora pa so v javnem govoru zelo pomembni tudi poudarki besed, ki morajo biti smiselni in ne prepogosti. Govorčevi poudarki besed se zdijo ustrezni enajstim anketirancem, zlasti pripadnikom starejše generacije. Šest anketirancev meni, da so poudarki pretirani in prepogosti, pet anketirancev iz mlajše generacije pa v govoru opazi predvsem poudarjene besede, ki se navezujejo na stranko DeSUS.

Redukcijo samoglasnikov oz. samoglasniški upad lahko označimo za eno izmed temeljnih značilnosti v govoru politika K. E. Presenetilo me je, da večina anketirancev v govorčevem govoru redukcijo sicer opazi, vendar jih 67 odstotkov dodaja, da jih to ne moti, saj je redukcija samoglasnikov prisotna tudi v njihovem vsakdanjem govoru. Iz rezultatov ankete lahko sklepam, da kljub temu da govorec zaseda javni govorni položaj, kjer naj bi bil v rabi govorjeni slovenski knjižni jezik, močna prisotnost različnih tipov vokalne redukcije za večino anketirancev ni moteča. Takšnega mnenja so zlasti anketiranci iz gorenjske in dolenske regije, nekatere predstavnike obalne in štajerske regije pa prisotnost vokalne redukcije moti.

Kot razpoznavno lastnost govora K. E. lahko označimo tudi njegov register, ki je za moškega govorca dokaj visok. Večina anketirancev je govorčev register sicer označila kot visok, pri čemer moramo poudariti, da se desetim anketirancem govorčev register kljub temu zdi ustrezen za moškega govorca, trinajstim pa se zdi neustrezen, saj jih spominja na ženskega.

Čeprav govorec zlasti pri izgovorjavi samoglasnikov v besedah pogosto odstopa od knjižne izreke in je v njegovem govoru prisotna govorna napaka, ki naj bi bila teoretično odpravljljiva, večina anketirancev njegov govor razume. K odgovoru so dodali, da razumevanje njegovega govora zahteva večjo zbranost in pozornost pri poslušanju, nekaj pa jih meni, da je njegov govor razumljiv zaradi počasne hitrosti. Kljub temu da anketiranci razumejo vsebino govora, pa nekateri poudarjajo, da se jim govor K. E. ne zdi ustrezen za javno govorno nastopanje.

8 Sklep

Z glasoslovno analizo izbranega dela govornega nastopa govorca K. E. sem dokazala, da čeprav večina poslušalcev govor politika ob prvi asociaciji poveže z njegovo govorno napako,

motnjo izreke pri glasu r (rotacizem), je v njegovem govoru prisotnih tudi veliko odstopanj od govornega slovenskega knjižnega jezika, ki naj bi se uporabljal v javnem govoru.

Zasledila sem namreč različne tipe vokalne redukcije oz. samoglasniškega upada, ki so značilni za gorenjski dialekt, katerega pripadnik je govorec. Izpostavila bi ukanje, saj je izgovorjava u-ja namesto pričakovanega o-ja v izbranem delu govora prisotna kar v 96 besedah od 131 besed, pri katerih je prehod o > u možen. Ukanje je izrazito predvsem v primerih, ko govorec u-jevsko izgovori tri zaporedne besede, zanimivo pa je, da govorec isto besedo oz. izpeljanko iz besede v govoru večkrat izgovori knjižno, torej z izgovorom o-ja, ponekod pa je prisoten izgovor u-ja (prim.: [v Slovéniji, slovénskih] – [Sluvénije]). Polglasnik govorec na nekaterih mestih izgovarja knjižno (prim.: [səm]), ponekod pa je prisotna neknjižna izreka (prim.: [vəl̩fko]). Popolne vokalne redukcije samoglasnikov je v govoru politika bistveno manj kot pa delne, zasledila pa sem veliko primerov popolne onemitve zvočnika j, kadar ta stoji ob l ali n (prim.: [pripráuleni]). Prav tako je v govoru prisotna popolna redukcija samoglasnika i v vzglasju (prim.: [máj̩o]).

Govorec v večini primerov izgovorjenih besed fonemske različice oz. variante zvočnikov izgovarja knjižno. Odstopanje od knjižne izgovorjave sem zasledila zlasti pri izgovoru predloga v, ki ga govorec večinoma izgovarja kot zobnoustnični [və]. Tudi pri izgovoru nezvočnikov nisem zasledila pretiranega odstopanja od knjižne izreke. Na tem mestu bi izpostavila izgovor predloga s, ki mu sledi beseda, ki se začne na isti glas. V knjižni izreki bi namreč prišlo do zlitja glasov, govorec pa predlog s loči od sledeče besede.

Pomemben element javnega govornega nastopanja pa so poleg govornega knjižnega jezika tudi poudarki besed, hitrost govora in premori. Govorec mora pred javnim govornim nastopom smiselno premisliti, katere besede bo izgovoril poudarjeno in posledično z njimi vplival na poslušalce. Prav tako je pomembna hitrost govora, saj zaradi prehitrega govora poslušalci pogosto vsebine ne razumejo popolnoma, ob počasnem govoru pa se lahko pričnejo dolgočasiti in posledično vsebini ne sledijo več.

K. E. v analiziranem delu govora poudarja predvsem besede, ki se navezujejo na stranko DeSUS, in besede, s katerimi izraža svoje prepričanje. Prav tako so poudarki močno opazni, ko govorec izgovarja zaimke vi, na določenih mestih pa besede poudarja s prislovoma tudi in zlasti. Govorčevi poudarki besed so pogosto pretirani in prepogosti, kar so potrdili tudi rezultati ankete, saj je v njej le enajst anketirancev govorčeve poudarke besed označilo kot primerne. Skozi celoten analizirani del govora govorec govori s povprečno hitrostjo 4,5 zloga na sekundo oz. skupaj s premori 3,8 zloga na sekundo, kar sama označujem kot nekoliko

počasnejšo hitrost govora. Z izvedbo ankete se je moja trditev potrdila, saj kar nekaj anketirancev meni, da je hitrost govora K. E. nekoliko počasnejša, vendar so mnenja, da je za njegov politični položaj še vedno ustrezna. Pri analizi govora so me zmotili zlasti govorčevi premori ob končnih ločilih, ki so zelo kratki ali pa sploh niso opazni. Ob poslušanju sem namreč dobila občutek, da govorec s tem povedi ne zaključí, ampak jo nadaljuje v naslednjo poved.

Da se dober govorec ne rodi, temveč naredi, so vedeli že stari Rimljani. V diplomskem delu sem dokazala, da so v govoru politika K. E. prisotne glasoslovne in besedilnofonetične značilnosti, ki niso primerne za javni govorni položaj. Večina poslušalcev nanje ni pozorna, saj je govorec prepoznaven zlasti po motnji pri izreku glasu r, ki je nekako postala eden izmed prepoznavnih znakov tega politika. Če povzamem svoje ugotovitve pri analizi govornega nastopa in jih združim z rezultati ankete, lahko trdim, da K. E. ne velja za zglednega javnega govorca, vendar pa sem mnenja, da to še vedno lahko postane. Z odpravo izrazite vokalne redukcije in neknižno izgovorjenih fonemov oz. variant zvočnikov in nezvočnikov bi bil namreč njegov govor bistveno primernejši za javni govorni položaj. Obenem pa moramo omeniti, da je prav tak njegov govor prepoznaven in ga ne spreminja, pa čeprav ima govor naprej pripravljen in ga pravzaprav bere.

POVZETEK

V slovenskem prostoru se nosilci političnih funkcij kot govorniki razlikujejo. Glede na to, da se pojavljajo v javnosti, kjer nagovarjajo državljane, nastopajo na kongresih političnih strank in sejah državnega zbora, je tudi govor postal neke vrste prepoznavni znak slovenskih politikov. V diplomskem delu sem z glasoslovno in besedilnofonetično analizo dela govornega nastopa slovenskega politika K. E. na osmem kongresu stranke DeSUS dokazala, da so v njegovem govoru prisotni odstopanje od govorjenega slovenskega knjižnega jezika in besedilnofonetične značilnosti, ki za javni govorni položaj niso primerno rabljene. Govorec od knjižne izgovorjave besed odstopa predvsem pri izgovoru samoglasnikov v besedah, kar je značilnost gorenjskega dialekta, katerega pripadnik je govorec. Pri glasoslovni analizi govora sem zasledila različne oblike moderne vokalne redukcije, in sicer: ukanje, delna redukcija samoglasnika v polglasnik, popolna redukcija samoglasnika in onemitev zvočnika j ter premena samoglasnika a s samoglasnikoma e in o. Veliko manj odstopanja od knjižne izgovorjave sem zasledila pri govorniki izgovorjavi soglasnikov. Na tem mestu bi izpostavila neknjižni izgovor predloga v, saj ga govorec večinoma izgovarja kot zobnoustnični [və]. Predlog s, ki mu sledi beseda, ki se začne na isti glas, govorec izgovarja s polglasnikom in ločeno od sledeče besede, kar ne velja za knjižno izreko, kjer v takšnih primerih pride do zlitja predloga z začetnim glasom sledeče besede. Govorniki poudarki besed so pogosto pretirani in prepogosti, kar so potrdili tudi rezultati ankete, saj je v njej le enajst anketirancev poudarke besed označilo kot primerne. Skozi celoten analizirani del govora govorec govori s povprečno hitrostjo 4,5 zloga na sekundo oz. skupaj s premori 3,8 zloga na sekundo, kar sama označujem kot nekoliko počasnejšo hitrost govora, vendar pa je glede na tip govora (slavnostni govor na kongresu) to ustrezno. Zmotili so me govorniki premori ob končnih ločilih, ki so zelo kratki ali pa sploh niso opazni. Ob poslušanju sem namreč dobila občutek, da govorec s tem povedi ne zaključuje, ampak jo nadaljuje v naslednjo poved.

VIRI IN LITERATURA

1. Milan Dolgan: *Govorno ustvarjanje*. Ljubljana: Rokus, 1996.
2. Karl Erjavec kongres (1. del). Najdeno 27. aprila 2013 na spletnem naslovu: <https://www.youtube.com/watch?v=cvrEGwF-HRE>
3. Nataša Hribar: Vloga medijev v političnem komuniciranju. *Teorija in praksa*, l. 46, št. 6. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede Univerze v Ljubljani, 2009. 857–869.
4. Mladen Jeličić: Odgovor na vprašanje, ali je govorna napaka K. E. odpravljiva in kako. E-pošta Urši Gluščič 10. junija 2015.
5. Andreja Jernejčič: *Skrivnosti javnega nastopanja: priročnik za vsakogar*; [fotografirala Sami Rahim, Katja Kodba]. Ljubljana: Planet GV, 2012.
6. Ana Nuša Knežević: *Oljka: o sporazumevanju in obnašanju: tudi tako govorimo*. Radovljica: Didakta, 2002.
7. Republika Slovenija Ministrstvo za zunanje zadeve. Najdeno 27. maja 2015 na spletnem naslovu: http://www.mzz.gov.si/si/o_ministrstvu/vodstvo/minister/
8. *Slovenski pravopis*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2001. [Dostopno tudi na spletnem naslovu: http://bos.zrc-sazu.si/c/sp/sp2001_pravila.pdf]
9. Vera Smole: Skripta pri predmetu Slovensko zgodovinsko glasoslovje z naglasom, 2011.
10. Matej Šekli: *Primerjalno glasoslovje slovanskih jezikov. 1, Od praindoevropsčine do praslovanščine*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2014.
11. Ivo Škarić: *Temeljci sodobnega govorništva*. Zagreb: Školska knjiga, 2003.
12. Hotimir Tivadar: Fonem /v/ v slovenskem govornem knjižnem jeziku. *Slavistična revija* l. 47, št. 3. Ljubljana: Slavistično društvo Slovenije, 1999. 341–361.
13. Hotimir Tivadar: Podoba in funkcija govornega knjižnega jezika glede na neknjižne zvrsti. *Aktualizacija jezikovnozvrstne teorije na Slovenskem. Obdobja* 22. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete, 2004. 437–452.
14. Hotimir Tivadar: Fonetika in fonologija slovenskega knjižnega jezika : študijsko gradivo za vaje in predavanja. Ljubljana, 2011.

15. Hotimir Tivadar: Aktualna problematika sandhi v slovenščini. *Sandhi w językach słowiańskich / pod redakcją Anny Cychnerskiej*. Toruń : Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 2013. 269–278.
16. Jože Toporišič: *Slovenska slovnica*. Maribor: Obzorja, 2000.
17. Jure Trampuš: *Kdo je Karl Erjavec: Kratka biografija človeka mnogih strank*, 2010. Najdeno 27. maja 2015 na spletnem naslovu: http://www.mladina.si/52474/kdo_je_karl_erjavec/?utm_source=tednik%2F201047%2Fkdo_je_karl_erjavec&utm_medium=web&utm_campaign=oldLink
18. France Žagar: *Slovenska slovnica in jezikovna vadnica*; [strokovni sodelavec Jože Toporišič; ilustriral Božo Kos]. Maribor: Obzorja, 2001.
19. Franc Žagar: *Slovenska slovnica za vsak dan* [ilustriral Bine Rogelj]. Celje: Celjska Mohorjeva družba: Društvo Mohorjeva družba, 2010.

Izjava o avtorstvu

Izjavljam, da je diplomsko delo v celoti moje avtorsko delo ter da so uporabljeni viri in literatura navedeni v skladu s strokovnimi standardi in veljavno zakonodajo.

Ljubljana, 2. septembra 2015

Urša Gluščič